

Laura Ilmasti, Jenna Peiponen

Nuorten aikuisten kiinnittyminen heille tarjolla oleviin hyvinvointi- palveluihin

Laadullinen analyysi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

8.5.2023

Tekijä	Laura Ilmasti, Jenna Peiponen
Otsikko	Nuorten aikuisten kiinnittyminen heille tarjolla oleviin hyvinvointipalveluihin – laadullinen analyysi
Sivumäärä	44 sivua + 2 liitettä
Aika	8.5.2023
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Seija Mäenpää Lehtori Miia Ojanen
<p>Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvata 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten kokemuksia tarjolla olevista, eri elämäntilanteissa auttamiseen keskittyvistä hyvinvointipalveluista sekä niihin kiinnittymisen haasteista ja kiinnittymistä edistävästä tekijöistä. Opinnäytetyömme pyrkii myös kuvaamaan kohderyhmän tarpeita ja sitä, millaisilla palveluilla ja työskentelyllä tarpeeseen voitaisiin paremmin vastata. Tarkastelun alla olevat palvelut pyrkivät nuorten toimintakyvyn parantamiseen, syrjäytymisen ehkäisemiseen, erilaisissa mielenterveyteen liittyvissä haasteissa tukemiseen sekä työllisyyden edistämiseen.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu nuoruudesta erityisenä elämänvaiheena sekä ohjauksen ja kohtaamisen tavoista sosiaalialan asiakastyössä. Huomioimme työmme viitekehyksessä myös nuoriin aikuisiin kohdistuvan huolipuheen kriittisemmät kannanotot. Työ on toteutettu havainnoimalla yhteistyökumppanimme toimintaa ja haastatteleamalla toimintaan osallistuvia nuoria.</p> <p>Työelämän yhteistyökumppanimme toimii Valo-valmennusyhdistys ry, jonka tarpeesta ja toiveesta rakentui opinnäytetyömme aihe palveluihin kiinnittymisestä. Yhdistyksen tavoitteena on edistää syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan. Opinnäytetyömme pyrkii tarjoamaan yhdistykselle vastauksia siihen, millaiseen palvelutarpeeseen vastaaminen on merkittävää kohderyhmälle, ja millaisin keinoin kohderyhmän kiinnittymistä voisi edistää.</p> <p>Sekä havainnointi- että haastatteluaineiston tulokset viittaavat siihen, että palveluun hakeutumisessa ja siihen kiinnittymisessä merkittävää on sekä nuoren oma motivaatio ja tahto että työntekijän kuunteleva ja kohtaava rooli. Myös luottamus, kiireettömyys ja tasa-vertaisuus ovat avainasemassa nuorten hakeutumisessa palvelun piiriin ja sinne kiinnittymisessä. Nuoren oman motivaation ja tahdon muodostuessa on tärkeää, että palvelut ovat oikea-aikaisia, jotta nuori saa tarpeisiinsa vastaavaa palvelua oikealla hetkellä. Onnistuneessa kohtaamisessa nuori kokee tulevaisuutta kuulluksi ja nähdyksi oman elämänsä asian tuntijana, ei toimenpiteiden kohteena olevana tai palvelusta toiseen ohjattavana objektina.</p> <p>Yhteistyökumppanimme Valo-valmennusyhdistys ry:n ja Nuorisotakuutalon kaltaisilla toimijoilla ja matalan kynnyksen palveluilla voidaan osaltaan edistää nuorten kiinnittymistä muihin palveluihin huomioimalla sosiaalisten suhteiden ja yhteisöön kuulumisen merkityksen nuoruudessa. Onnistuneet kohtaamiset ja toimivat palvelut voivat vahvistaa nuoren luottamusta palveluihin ja palvelujärjestelmään myös jatkossa ja sen myötä luottamusta myös yhteiskuntaan.</p>	
Avainsanat	nuoret aikuiset, kiinnittyminen, syrjäytyminen, yksinäisyys

Author	Laura Ilmasti, Jenna Peiponen
Title	Young adults' attachment to the welfare services available to them - qualitative analysis
Number of Pages	44 pages + 2 appendices
Date	8 May 2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Senior Lecturer Seija Mäenpää Senior Lecturer Miia Ojanen
<p>The purpose of our thesis is to describe the experiences of young adults aged 18-30 with welfare services that focus on helping people in different life situations, as well as on the challenges and factors that promote engagement in these services. Our thesis also seeks to describe the needs of the target group and how better responses to those needs could be achieved through services and work. The services under review aim to improve the functional capacity of young people, prevent social exclusion, support them with various mental health challenges, and promote employment.</p> <p>The theoretical framework of our thesis consists of youth as a unique and vulnerable life stage and the ways in which guidance and encounters take place in social work. In our framework, we also take into account the critical perspectives on the discourse surrounding young adults. Our work was carried out by observing the activities of our partner and interviewing young people involved in the partner's activities.</p> <p>Our working life partner was Valo-Valmennusyhdistys, whose need and desire led to the topic of our thesis on service engagement. The association aims to promote participation and inclusion of young people at risk of social exclusion in society. Our thesis seeks to provide the association with answers to what service needs are significant for the target group and how to promote their engagement through various means.</p> <p>The results of both the observation and interview data suggest that both the young person's own motivation and the employee's role in listening to and encountering young people are important when applying for and attaching to a service. Trust, unhurriedness and equality are also key in young people applying for and sticking to the service. When the young person's own motivation and will are formed, it is important that the services are well timed, so that the young person receives a service that meets their needs at the right moment. In a successful encounter, a young person feels that they are being heard and seen as an expert in their own life, not as a target of measures or as an object to be guided from one service to another.</p> <p>Operators such as our partner Valo-valmennusyhdistys and other low-threshold services can contribute to promoting young people's commitment to services by taking into account the importance of social relationships and feeling of belonging to a community in youth. Successful encounters and well-functioning services can in general strengthen young person's trust in offered services also in the future, and with it, trust in society as well.</p>	
Keywords	young adults, engagement, exclusion, loneliness

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämäkumppanina Valo-valmennusyhdistys ry ja Nuorisotakuutalo osana yhdistyksen toimintaa	2
3	Nuoruus elämänvaiheena ja nuorten aikuisten hyvinvointi Suomessa	4
3.1	Nuoria koskeva lainsäädäntö ja politiikka	4
3.2	Nuoruus kehitysvaiheena	5
3.3	Nuorten hyvinvointi, työllisyys ja syrjäytymisen ehkäisy Suomessa	7
3.4	Nuorten aikuisten hyvinvointipolitiikkaan ja haavoittuvuuden eetokseen kohdistuva kritiikki	9
4	Palveluihin kiinnittyminen	10
4.1	Kiinnittymisen ulottuvuudet ja kiinnittymiseen vaikuttavat tekijät	11
4.2	Oman toimijuuden ja osallisuuden merkitys kiinnittymisessä	13
4.3	Kohtaamisen ja ohjaukikäytäntöjen rooli palveluihin kiinnittymisessä	15
5	Opinnäytetyön toteutus	17
5.1	Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset	17
5.2	Tutkimusmenetelmät	19
5.2.1	Osallistuva havainnointi	19
5.2.2	Teemahaastattelu	20
5.3	Kohderyhmä ja aineistonkeruu	21
5.4	Aineiston analysointi	22
5.5	Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi	23
6	Tulokset	25
6.1	Haastateltavien kuvailemat kokemukset palveluista	25
6.2	Nuorten kuvailemat haasteet palveluihin pääsyssä ja kiinnittymisessä	28
6.3	Palveluun pääsyä ja kiinnittymistä edesauttavat tekijät	30
6.4	Nuorisotakuutalon rooli kohderyhmän palvelutarpeeseen vastaajana	32
7	Johtopäätökset	34
8	Yhteenveto ja pohdinta	36
	Lähteet	39

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Havainnointirunko

1 Johdanto

Nuorten ja nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisy ja siihen liittyvät toimenpiteet ovat olleet huolipuheen keskiössä 2000-luvulla eri hallitusohjelmissa, tutkimuksessa ja julkisessa keskustelussa. Syrjäytymisen eli yhteiskunnan ulkopuolelle joutumisen rinnalle on sittemmin tuotu osallisuuden käsite, jonka soveltamisella pyritään syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tutkimuksessa on pyritty tuomaan esiin syrjäytymispuheen kriittisempiäkin näkökulmia, mutta syrjäytymisen ehkäisy on yhä nykyisenkin hallitusohjelman keskeinen tavoite (Sandberg 2015; Helne & Hirvilammi 2021; Valtioneuvosto 2019.)

Nuorisolaissa (1285/2016) syrjäytymisen ehkäisyn ja osallisuuden lisäämisen tavoitteiden yhtenä lähtökohtana on monialainen yhteistyö, jolla tarkoitetaan sekä julkisen, yksityisen että kolmannen sektorin välistä verkostotyötä. Yhteistyön tarkoituksena on paitsi koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista päätöksenteon tueksi, myös edistää palvelujen yhteensovittamista ja nuorten omaehtoista toimintaa (Nuorisolaki 1285/2016 § 9). Valtakunnallisen nuorisopoliittisen ohjelman mukaisesti nuorisotyöllä pyritään vahvistamaan nuorten edellytyksiä sujuvaan arkeen, esimerkiksi kiinnittämällä nuoret koulutukseen ja työelämään ja tukemalla niitä nuoria, joiden elämässä on psyykkistä kuormitusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020).

Erityisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin NEET-nuoriin (Not in Education, Employment or Training) kohdistuu runsaasti huolta ja siten toimenpiteitä ryhmän työllistymisen edistämiseksi. NEET-viitekehys tunnistetaan osittain ongelmalliseksi, sillä se ohittaa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten erilaisen kirjavat elämäntilanteet, ja jättää katveeseen rakenteelliset ongelmat. (esim. Helne & Hirvilammi 2021.) Samaan joukkoon nuoria lukeutuu kuitenkin myös haavoittuvassa asemassa olevia nuoria, joiden elämäntilanteen tai elinolosuhteiden ajatellaan olevan sellaisia, että ne rajoittavat henkilön kykyä hakeutua palveluiden ja avun piiriin, tai henkilöllä on samanaikaisesti erilaisia tuen tarpeita, kuten heikentynyttä toimintakykyä, yksinäisyyden kokemuksia, mielenterveys- ja päihdeongelmia tai asunnottomuutta (Valo-valmennusyhdistys ry 2019).

Yhtenä kolmannen sektorin toimijana Valo-valmennusyhdistys ry pyrkii edistämään alle 29-vuotiaiden nuorten aikuisten hyvinvointia ja osallisuutta. Opinnäytetyömme lähtökohtana toimii yhdistyksen tavoitteiden mukainen tarve parantaa kohderyhmän nuorten

kiinnittymistä saatavilla oleviin palveluihin, jonka perimmäisenä tavoitteena voidaan pitää syrjäytymisen ehkäisyä. Opinnäytetyömme pyrkii yhdistyksen toiminnan kehittämiseen työssä keräämämme tiedon avulla. Haastattelemalla nuoria ja havainnoimalla ammattilaisen ja nuoren vuorovaikutustilanteita voidaan saada tietoa kiinnittymistä edistävästä ja haastavista tekijöistä, nuorten omasta näkökulmasta. Opinnäytetyön teki-jöinä uskomme, että tieto hyödyttää myös muita toimijoita, jotka Valo-valmennuksen ta-voin työskentelevät nuorten aikuisten hyvinvoinnin ja osallisuuden parantamiseksi.

Opinnäytetyön tulokset viittaavat siihen, että asiakassuhteen laadulla on suuri merkitys siinä, miten nuori kiinnittyy tarjolla olevaan, hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävään palveluun, ja erityisesti silloin, kun kyse ei ole kertaluontoisesta asioinnista. Luotettava ja läsnä oleva aikuinen on suuri edellytys palveluun kiinnittymiseksi, mutta myös nuoren oma motivaatio ja toimijuus ovat lähtökohtia palveluihin hakeutumisessa. Teoreetti-nen viitekehysemme rakentuukin sekä nuoruuden kehitysvaiheen huomioimisesta, nuoren omasta toimijuudesta sekä nuoren ja ammattilaisen välisestä kohtaamisesta. Haastattelu- ja havainnointiaineiston avulla tavoittelemme ennen kaikkea nuoren oman näkökulman ja ajatusten esille tuomista. Aineiston analysoinnilla emme pyri yksiselit-teisten johtopäätösten esittämiseen, vaan pikemminkin kuvaamme, millaisia kokemuk-sia nuorilla on erilaisista hyvinvointipalveluista, ja millaiset seikat ovat mahdollisesti edesauttaneet kiinnittymistä niihin.

Nuorten haastatteluissa antamista kertomuksista voidaan havaita samankaltaisuuksia kiinnittymistä koskevaan kirjallisuuteen. Hyvinvointipalveluiden tulee olla saatavilla, saavutettavia ja oikea-aikaisia, jotta kohderyhmään kuuluva voi päästä niiden piiriin ja kiinnittyä työskentelyyn. Samoin opinnäytetyömme haastatteluaineisto osoittaa nuorten kuulemisen merkityksen palveluita suunniteltaessa. Toimenpiteiden kohteena olemisen sijaan onnistuneessa palvelussa nuori kokee tulevansa kuulluksi ja nähdyksi aktiivi-sena toimijana määritellen omat tavoitteensa ja rakentaen hiljalleen luottamusta muihin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan.

2 Työelämäkumppanina Valo-valmennusyhdistys ry ja Nuori-sotakuutalo osana yhdistyksen toimintaa

Valo-valmennusyhdistys ry toimii usealla paikkakunnalla osana kolmannen sektorin palveluntuotantoa ja pyrkii edistämään muun muassa nuorten työllisyyttä, osallisuutta ja osaamista. Yhdistyksen jäseniä ovat Silta-valmennusyhdistys ry, Sastamalan seu-

dun mielenterveysseura ry, Porin Sininauha ry, Rauman seudun katulähetys ry, Invalidisäätiö sr ja Y-Säätiö sr. Nuorten työvalmennuksen lisäksi yhdistys työskentelee esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyön, ruoka-avun, rikosten ennaltaehkäisyyn ja asunnottomuuden ehkäisyyn tukemiseksi. Yhdistyksen arvoja ovat inhimillisyys, vastuullisuus, yhdessä onnistuminen ja vaikuttavuus. Valo-valmennus on yhdistyksen tuottama työvalmennusta, jonka aikana voi suorittaa osia ammatillisista tutkinnoista tai valmentautua tutkintotavoitteeseen koulutukseen. (Valo-valmennusyhdistys ry 2022.)

Opinnäytetyömme toimintaympäristö keskittyy Valo-valmennusyhdistyksen Nuorisotakuutalon toimintaan, jonka tavoitteena on toimia haavoittuvimmassa asemassa olevien alle 29-vuotiaiden ponnahduslautana elämään. Nuorisotakuutalon kohderyhmää ovat muun muassa ne nuoret, joiden työttömyys on pitkittynyt ja jotka tarvitsevat korjaavia kokemuksia sosiaalisissa tilanteissa, kärsivät päihdeongelmasta tai tarvitsevat muuten aikaa oman tulevaisuutensa pohtimiseen. Nuorisotakuutalon toiminta perustuu myös ajatukseen siitä, että nuorelle tarjotaan mahdollisuus rinnalla kulkevaan ammattilaisen sijaan, että häntä siirrettäisiin palvelusta toiseen. Tällöin toiminnassa suuri painoarvo on työntekijän ja nuoren välisellä kohtaamisella ja ohjauksikäytännöillä, jotka luovat mahdollisuuksia luottamuksen syntymiselle. Toiminnan missioksi onkin nimetty nuoren luottamuksen vahvistaminen itseensä, yhteisöön ja yhteiskuntaan oman toimijuuden vahvistamiseksi. (Valo-valmennusyhdistys ry 2019.)

Nuorisotakuutalon toimintaan osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja kynnyksetömään asiointiin. Se ei siis nimestään huolimatta tarjoa kävijöilleen ainoastaan nuorisotakuun poliittisen ohjauksen mukaista velvoittavaa, työllistymiseen tähtäävää toimintaa, kuten työpajavalmennusta tai kuntouttavaa työtoimintaa. Nuorisotakuutalolla on kuitenkin myös mahdollisuus osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Silti tärkeimpänä periaatteena on tarjota kävijälle aikaa ja tilaa, eikä nuoren tarvitse tullessaan tietää tarkalleen, mihin tarvitsee tukea ja ohjausta. Talolla järjestetään erilaisia ryhmiä ja työpajoja, joissa esimerkiksi tehdään ruokaa yhdessä, kokeillaan erilaisia harrastuksia tai jaetaan tietoa yhteistyötahojen toiminnasta tai opintoihin valmentavista koulutuksista. Toimintaan osallistuminen on mahdollista myös anonyymisti. Erityisesti yksinäisiä nuoria tuetaan kiinnittymään Nuorisotakuutalolle, jossa tarjotaan mahdollisuus sosiaalisten taitojen harjaantumiselle ja vertaiskommunikaation harjoitteluun. (Valo-valmennusyhdistys ry 2019: 31–39.)

Yhdistyksen mukaan Nuorisotakuutalolla käyvistä nuorista merkittävä osa on koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia, mutta myös esimerkiksi sellaisia nuoria, joilla on

opiskelupaikka, mutta opiskeluun vaikuttavia haasteita elämäntilanteessaan tai toimintakyvyssään. Nuorisotakuutalo fyysisenä tilana mahdollistaa jatkuvuuden ja nuoren vapaaehtoisuuden paikan päälle saapumiselle. Tila on nuorten kanssa jaettu, millä pyritään vahvistamaan nuoren omistajuutta ja omaa toimijuutta sekä mahdollistamaan omakohtainen kokemus osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Ne ovat merkityksellisiä nuorille, joilla on taustalla yksinäisyyttä. (Valo-valmennusyhdistys ry 2019: 31–37.)

3 Nuoruus elämänvaiheena ja nuorten aikuisten hyvinvointi Suomessa

3.1 Nuoria koskeva lainsäädäntö ja politiikka

Nuorisolain (1285/2016) tavoitteena on edistää nuorten, alle 29-vuotiaiden, osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa; tukea nuorten kasvun, itsenäistymisen, yhteisöllisyyden sekä niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista; tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa; edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista. Lisäksi tavoitteena on parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. (Nuorisolaki 1285/2016 § 2–3.)

Nuorisopalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla. Samoin monialaisesta yhteistyöstä säädetään myös nuorisolaissa. Lain mukaan kuntien viranomaisverkoston tulee toimia yhteistyössä muiden nuorille palveluja tuottavien tahojen kanssa, kuten järjestöjen, seurakuntien ja yksityisten palvelutuottajien. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on koota ja arvioida tietoa alueen nuorten elinoloista sekä edistää nuorille suunnattujen palveluiden yhteensovittamista. (Nuorisolaki 1285/2016 § 9.) Lisäksi kuntalaissa (410/2015) säädetään nuorisovaltuustojen tai vastaavien vaikuttajaryhmien asettamisesta (Kuntalaki 410/2015 § 26).

Kuntien järjestämisvastuulla olevan nuorisotyön suuntaa ohjaavat kunkin hallituskauden valtakunnalliset nuorisotyön ja -politiikan ohjelmat. Sanna Marinin hallituksen alulle panemassa Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa (VANUPO) 2020–2023 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020) on määritelty nuorisotyötä ja nuoria aikuisia koskevat tavoitteet ja toimenpiteet niiden toteutumiseksi. Valtakunnallisen politiikkaohjelman tärkeimpiä tavoitteita on nuorisopoliittisen näkökulman juurruttaminen osaksi julkisen sektorin päätöksentekoa. Nuorisotyötä koskevan politiikkaohjelman lähtökohtana toimii puolestaan voimassa oleva hallitusohjelma, jonka pohjalta VANUPO:n tavoitteiksi on nimetty 1) nuorten edellytykset sujuvaan arkeen – syrjäytymisen väheneminen, 2)

nuorten keinot ja taidot osallistua ja vaikuttaa, ja 3) nuorten yhteiskuntaan luottamisen vahvistaminen. (OKM 2020: 7–8.)

Laissa kuntien velvoitteiden ja ohjauksen vähentämistä ja monialaisten toimintamallien tukemista koskevista kokeiluista (1350/2014) on säädetty niin sanottua *nuorisotakuuta* koskevan kokeilun toimintamallin edistämisestä. Nuorisotakuulla tarkoitetaan toimintamallia, jonka tavoitteena on tarjota jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Nuorisotakuuksi kutsutun poliittisen ohjauksen tavoitteena on luoda ratkaisuja heikommassa työmarkkina-asemassa olevalle ihmisryhmälle. Siihen kuuluu myös toimivien asiakaslähtöisten prosessien edistäminen kunnallisten viranomaisten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin kanssa tehtävässä yhteistyössä, jotta vaikuttavat palvelut ja palvelukokonaisuudet saadaan nuorisotakuun piiriin kuuluville nuorille. (Laki kuntien velvoitteiden ja ohjauksen vähentämistä ja monialaisten toimintamallien tukemista koskevista kokeiluista 1350/2014: § 24-§ 26.)

3.2 Nuoruus kehitysvaiheena

Nuoruuden määrittely vaihtelee lähteittäin ja myös näkökulman mukaan. Nuorisolakia (1285/2016) sovelletaan alle 29-vuotiaisiin, kun taas sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) nuorella tarkoitetaan 18–24-vuotiasta. YK puolestaan määrittelee nuoret tilastollisesti 15–24-vuotiaisiin (United Nations 2020). Opinnäytetyömme aihepiirissä ja toimintaympäristössä sovellamme nuorisolain laveampaa määritelmää, joka on yhdenmukainen yhteistyötahon kohderyhmän kanssa. Käytämme työssä kohderyhmästä nimitystä nuoret tai nuoret aikuiset. Elämänvaihetta on kuitenkin tarpeen tarkastella myös muista kuin ikävuosien tai lainsäädännön näkökulmasta.

Nuoruuden kehitysvaiheen alkamisena voidaan pitää varhaisnuoruudessa alkavaa puberteettia, vaikka siihen liittyvät hormonaaliset muutokset alkavat jo ennen ihmisen ensimmäisen vuosikymmenen loppua (Nurmi ym. 2018: 144). Lääketieteessä ja neurobiologiassa korostuvat aivojen kehitykseen liittyvät tutkimukset, joiden perusteella voidaan havaita muun muassa sukupuoleen liittyvät erot kehityksen alkamisessa ja etenemisessä, stressin suurempi vahingollinen vaikutus kehittymättömiin aivoihin, ja se, että psyykkiset ja neurologiset muutokset kestävät yli 10 vuotta, eli huomattavasti kauemmin kuin puberteetti. Erityisesti etuotsalohko, joka vastaa toiminnanohjauksesta ja tunteiden säätelystä, on kypsynyt vasta nuoren aikuisen iässä n. 24–25-vuotiaana. (Hermanson & Sajaniemi 2018; Pihko & Vanhatalo 2014.)

Puberteetin myötä alkavat ihmisen fysiologiset ja ajattelutaitojen kehityksen muutokset heijastuvat myös sosiaaliseen elämään. Magnussonin (1999) mukaan kehitys koostuu kokonaisuudessaan erilaisten tekijöiden systeemisestä vuorovaikutuksesta. Esimerkiksi puberteetin myötä tapahtuvat muutokset kehossa vaikuttavat ihmisen minäkuvaan, ja toisaalta tutkimuksissa on havaittu myös kehitysympäristön vaikutus fysiologisten ja hormonaalisten muutosten alkamiseen. Lisäksi on muistettava, että nuori itse on aktiivinen toimija, ja nuori valitseeikin kehitysympäristöjä myös itse. (ks. Nurmi 2018: 144–146.)

Muuttuneet ajattelutaidot konkretiasta loogisuuteen ja abstraktiaan tarjoavat nuorelle mahdollisuuden laajempaan maailmankuvaan, tulevaisuuden ajatteluun ja toisen ihmisen asemaan asettumiseen. Vuorovaikutuksen merkitys muihin ikätovereihin korostuu, kun nuori omaksuu entistä enemmän malleja ja toimintatapoja vertaisiltaan vanhempiensa lisäksi. Samalla nuori muokkaa käsitystä itsestään eli muodostaa itselleen identiteetin tai identiteettejä. (Nurmi 2018: 146–150.) Oman identiteetin pohdiskelua onkin pidetty nuoruuden tyypillisenä kehityspiirteinä (Nurmi 2018: 155), ja identiteetin rakentumista voidaan siten pitää merkittävänä tekijänä tutkimuksemme kohderyhmässä.

Marcian (1980) mukaan identiteetti järjestyy ihmisen sisäisestä rakennelmasta, joka koostuu motivaatioista tai pyrkimyksistä, kyvyistä, uskomuksista ja henkilökohtaisesta historiasta. Identiteetti on olemukseltaan dynaaminen: osiensa puolesta tai kokonaisuudessaan alati muuttuva. Mitä kehittyneempi tämä rakennelma on, sitä enemmän ihmiset vaikuttavat olevan tietoisia sekä omasta ainutlaatuisuudestaan että samankaltaisuuksistaan suhteessa muihin ihmisiin. Marcian mukaan nuoruus on paitsi herkkä, myös ratkaiseva elämänvaihe identiteetin rakentumisessa, koska tällöin ihminen on siirtymävaiheessa kognitiivisten, moraalisten ja psykososiaalisten käsitysten suhteen. (Marcia 1980.)

Teollistumisen, koulutuspolitiikan ja pitkän koulutuksen ihannoinnin myötä meihin on juurtunut kuva nuorten suoraviivaisesta etenemisestä elämänpolullaan; lapsuuden kasvuympäristöstä itsenäisyyteen ja opintojen kautta työelämään. Nuorten poikkeavat elämänpolut haastavat kuvaamme nuoruuden elämäkulusta. Myös aseman löytäminen työmarkkinoilla vie monilta aikaa osaamisvaatimusten koventuessa. (Aaltonen & Kivijärvi 2018: 8; Toiviainen 2019.)

Kulttuurinen malli niin sanotusta lineaarisesta etenemisestä on siten saanut lisäksi rinnalleen yksilön autonomisuutta, aktiivisuutta ja itsevastuullisuutta korostavan mallin. Tämän nuoruuden kuvan vastakohtaksi rakentuu yhteiskunnallisen syrjään jäämisen

diskurssi, eli mitä ja miten nuorten syrjäytymisestä puhutaan. Katkokset ja poikkeamat institutionaalisesta nuoruudesta näyttäytyvät nuoren yksilöllisinä vajavaisuuksina ja puutteina. Nuorilta odotetaan vastuun ottamista kouluvalinnoista ja heidän odotetaan tekevän tarkoin punnittuja ja yhteiskunnassa realistisesti toteutettavissa olevia valintoja. (Toiviainen 2019: 12.) Nuoruudessa kehitys on kuitenkin vielä kesken, mikä vaikuttaa omaa elämäntähtäilyä tehtäviin päätöksiin kuten opintoihin ja työuraan.

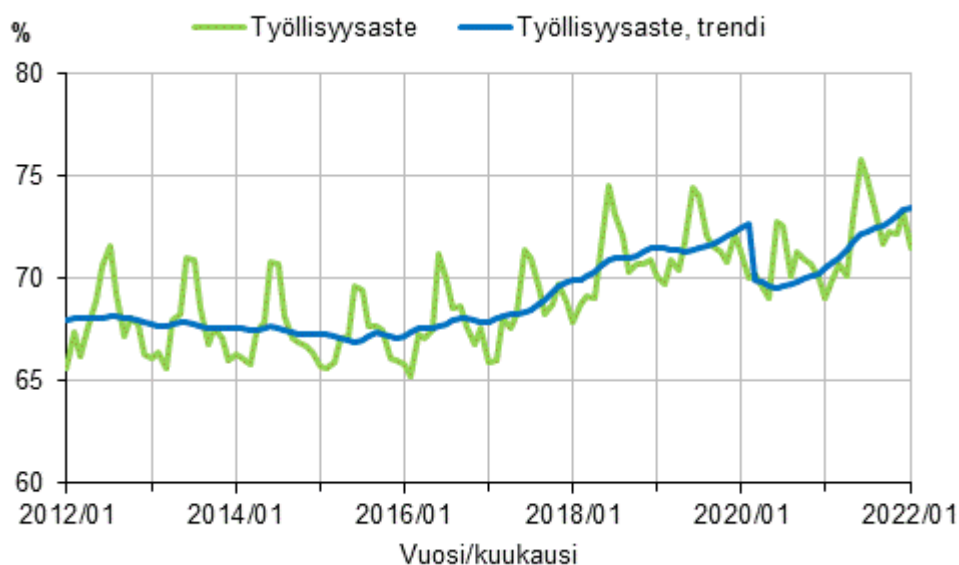
3.3 Nuorten hyvinvointi, työllisyys ja syrjäytymisen ehkäisy Suomessa

Alle 29-vuotiaiden osuus koko Suomen väestöstä oli noin 32 prosenttia vuoden 2018 lopussa, lukumäärällisesti noin 1,8 miljoonaa. Noin 10–15 prosentilla on laskettu olevan jokin toimintakykyä rajoittava sairaus, vamma tai muu haitta. Kuitenkin eri lähteistä tai laskentatavasta riippuen jopa 20–25 prosenttia nuorista kärsii jostakin mielenterveyden häiriöstä, joista yleisimpiä ovat mielialahäiriöt kuten masennus sekä ahdistuneisuushäiriöt. Mielenterveyteen liittyvät haasteet ovatkin yleisimpiä nuorten kokemista terveyshaitoista. Mielenterveysongelmat voivat aiheuttaa esimerkiksi vahingollista päihitteiden käyttöä, ja nuoruuden mielenterveyshäiriöillä on merkittävä vaikutus myös aikuisuudessa nostamalla riskiä esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyyteen ja syrjäytymiseen. Terveydelliset haasteet aiheuttavat usein myös sosiaalipalveluiden tarvetta. (Marttunen & Karlsson 2013: 10–11; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020: 38.)

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat (NEET, Not in Education, Employment or Training) muodostavat julkisessa keskustelussa ryhmän, johon huolipuhe keskittyy. NEET-kategorisointia on myös aiheellisesti kritisoitu, sillä kyse ei ole homogeenisestä ryhmästä, vaan tutkimukset osoittavat, että ryhmä on sisäisesti hyvin moninainen. Lisäksi sosiaaliset suhteet ja yksinäisyys jäävät hyvinvointiin olennaisesti vaikuttavina osa-alueina usein tavoittamattomiin objektiivisia mittareita käytettäessä. Samoin rakenteelliset ongelmat kouluttautumattomuudessa, työttömyydessä ja heikossa terveydentilassa jäävät vaille huomiota. (Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019: 301–309.)

Yksinäisyydellä tarkoitetaan negatiivista koettua tunnetta siitä, että läheiset ihmissuhteet eivät ole riittäviä joko laadultaan tai määrältään. Ajoittain koettu yksinäisyyden tunne on yleistä yläkouluikäisissä, mutta yksinäisyys näyttää tutkimusten perusteella kasvavan huolestuttavasti nimenomaan yläkouluikäisillä. Aiemmat vaikeudet saattavat nostaa yksinäisyyden kokemusta myöhemmin elämässä, mutta toisaalta yksinäisyys näyttää myös aiheuttavan psykosomaattista oireilua ja kasvattaa oireiden lääkitsemistä. (Lyyra & Juntila & Tynjälä & Välimaa 2019.)

Nuorisotutkimus on toisaalta pyrkinyt tuomaan esille myös yksinäisyyden kokemuksen moninaisuutta. Yksinäisyyttä voidaan mitata perustuen sen määrään ja laatuun. Yksinäisyyden laatu voidaan jaotella emotionaaliseen ja sosiaaliseen yksinäisyyteen, joista edellinen kuvaa läheisten ystävien ja jälkimmäinen laajemman sosiaalisen verkoston puuttumista. Tutkimuksissa on havaittu, että niin sanotulla kaverisosiaalisuudella on suurin merkitys yksinäisyyden kokemukseen, jossa esimerkiksi perhe- tai parisuhteet eivät ole yhtä merkittäviä tekijöitä. (Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019: 301–302.)

Kuva 1. Työllisyysaste ja työllisyysasteen trendi 2012/01–2022/01, 15–64-vuotiaat (Tilastokeskus 2022).

Kaikkien työikäisten työllisyyden kasvu jatkui vuoden 2022 tammikuun tarkastelujaksolla, ja työllisiä oli vuoden 2022 tammikuussa 88 000 enemmän kuin sitä edellisenä vuonna. Sekä työllisyydessä että työttömyydessä on runsasta kausittaista vaihtelua, joten trendilukujen tarkastelu on aiheellista. Työllisyysasteen trendiluku oli esimerkiksi vuoden 2022 tammikuussa 73,5 prosenttia ja työttömyyden 7,0 prosenttia. (Kuva 1.)

15–24-vuotiaiden työttömyysaste oli tammikuussa 2022 16,2 prosenttia, eli 5,4 prosenttiyksikköä vähemmän edeltävään vuoteen verrattuna (Tilastokeskus 2022). 15–24-vuotiaista nuorista 48 000 oli vailla työ- tai koulutuspaikkaa ja asepalveluksen ulkopuolella vuonna 2019, ja vuoden 2022 tammikuun lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 30 000 (Tilastokeskus 2020; Tilastokeskus 2022). Opintojen osalta perusasteen jälkeisen tutkintotavoitteisen koulutuksen keskeyttäneitä lukuvuonna 2018/2019 oli 5,9 prosenttia opiskelijoista, ja miehillä keskeyttäminen oli kaikilla koulutussektoreilla yleisempää (7,1 %) kuin naisilla (4,8 %). (Tilastokeskus 2021.)

Taloussuhdanteiden heikentyminen, rakennemuutokset, työmarkkinoiden yhä kasvavat osaamisvaatimukset ja kiristynvä kilpailu ovat vaikeuttaneet työhön kiinnittymistä. Matalasti koulutetun työvoiman kysyntä ja perusasteen koulutusta vastaavien työpaikkojen määrät ovat vähentyneet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020: 40.) Työmarkkinoilla tapahtuvilla muutoksilla on täten merkitystä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten mahdollisuuksiin työllistyä ja esimerkiksi toteuttaa haaveensa kouluttautua tiettyyn ammattiin.

3.4 Nuorten aikuisten hyvinvointipolitiikkaan ja haavoittuvuuden eetokseen kohdistuva kritiikki

Suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa voidaan nähdä tietynlainen muutoksen suunta 1980-luvulta 2010-luvulle. Eri hallituskausien aikana tapahtunutta muutosta voidaan kuvata universaalisen hyvinvointiajattelun muuttumisena kohti uudenlaista uusliberalistista hyvinvointipolitiikkaa. Uusliberalistiset vaikutteet näkyvät muun muassa aktivointipuheena, työn käsittämisenä hyvinvoinnin tuottajana ja sisäisen yrittäjyyden ajatuksena. Myös nuorten tukijärjestelmien määrässä voidaan nähdä kasvua 2000-luvulta lähtien, ja luvussa 3.1 kuvattu nuorisotakuu on nuoriin kohdistuvan poliittisen ohjauksen uusimpia malleja. Nuorisotakuu on siten toiminut 2010-luvulta lähtien eräänlaisena sanelijana sille, miten nuorten yhteiskuntaosallisuus toteutuu, eli koulutuksella ja työllistymisellä. Onkin esitetty, että nuorisotakuu kaventaa nuoren aikuisen tapaa olla osallinen yhteiskunnassa. (esim. Hirvonen 2014: 33–36.)

Nuoria aikuisia koskevalla ‘haavoittuvuuden eetoksella’ tarkoitetaan ajalle tyypillistä sekä poliittisen ohjauksen että tukijärjestelmien ajattelu- ja toimintatapaa, joka keskittyy yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan yksilöiden ominaisuuksiin ja individualismin korostamiseen. Suomen Akatemian vuosina 2017–2021 rahoittamassa tutkimushankkeessa ‘Nuorten tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa’ tarkastellaan kriittisesti nuorille suunnattujen tukijärjestelmien taustalla olevaa politiikkaa, toteutusta ja seurauksia. Kriittinen näkökulma keskittyy yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa työn ja koulutuksen ulkopuolella eläminen käsitetään nykyään yhä enemmän synonyymiksi syrjäytymiselle. Tukijärjestelmät ja niiden käytännöt keskittyvät nuorten yksilöllisten ongelmien tunnistamiseen ja ratkaisemiseen sen sijaan, että laajemmat yhteiskunnalliset ongelmat ja rakenteet huomioitaisiin. Myös haavoittuvuuden käsitettä on kritisoitu siitä, että tukijärjestelmissä se korostaa yksilön psyko-emotionaalisia ongelmia, vaikka sillä voisi kuvata tarkemmin nuorisopolitiikan, ohjauksen ja kuntoutuksen tarvetta. (Brunila ym. 2019.)

Vastaavasti kuin puhe *haavoittuvuudesta*, myös *syrjäytymisen* diskurssin on havaittu kytkeytyvän palkkatyökeskeiseen hyvinvointinäkemykseen ja talouskasvun tavoitteeseen. Syrjäytymispuheessa huomio kiinnittyy ”syrjäytymisriskin” alaisiin yksilöihin ja heidän henkilökohtaisiin vajeisiinsa ja ”syrjäytymisen riskille” suotu huomio jättää eriarvoisuuden ja rakenteelliset asiat hyvinvointi- ja nuorisopoliittiseen katveeseen. (Helne & Hirvilampi 2021: 29–30; 119–124.) Syrjäytymispuhe voi johtaa leimautumiseen ja kuormittaa hankalissa elämänvaiheissa olevia nuoria. Erityisesti aikuiselämään siirtymässä olevilla nuorilla suurin ongelma voi piillä juuri siinä, että syrjäytymiskäsitteen leimaavuuteen ei kiinnitetä juurikaan huomiota. Pulmana syrjäytymiskäsitteessä nähdään myös huomion suuntaaminen siihen, mitä ihmisiltä puuttuu sen sijaan, että tarkasteltaisiin sitä, mitä ihmisillä on – heidän valmiuksiaan, kykyjään ja pyrkimyksiään. (Helne & Hirvilampi 2021: 30–31.)

Syrjäytymisestä käyty keskustelu saattaa jättää sivuun nuorten omat arjesta kumpuavat kokemukset, kuten yksinäisyyden ja turhautuneisuuden tunteet. Aktivointi – ja syrjäytymispuheen ei-toivottavana mutta merkittävänä seurauksena saattaa olla se, että palvelujärjestelmässä ei tunnisteta nuorten omia tarpeita eikä asioita, joissa nuoret aidosti kokevat tarvitsevansa tukea. Palvelun ja toimien hyöty voi tällöin jäädä vähäiseksi tai olla jopa haitallista. (Helne & Hirvilampi 2021: 32.)

4 Palveluihin kiinnittyminen

Edellä kuvasimme nuorten hyvinvointiin ja hyvinvoinnin vajeisiin liittyviä tekijöitä, jotka voivat johtaa auttamiseen tähtävien palveluiden tarpeeseen. Opinnäytetyössämme keskitymme sosiaali- ja nuorisoalan palveluihin, mutta koska kyseisten palveluiden tarpeen juurisyy voi olla terveyteen ja toimintakykyyn liittyvissä haasteissa, käsittelemme kerätyn aineiston mukaisesti myös terveystaloudellisia erityisesti mielenterveyspalveluiden osalta. Kuvaamme näitä palveluita opinnäytetyössämme myös yleisesti *hyvinvointipalveluiksi* niiden tarkoitusten ja tavoitteiden mukaisesti.

Kiinnittymistä on kirjallisuudessa tarkasteltu esimerkiksi sitoutumisen tai yhteistyön näkökulmasta, tai sen on kuvattu tarkoittavan sitä, ettei potilas tai asiakas putoa tarpeetomasti pois palvelun piiristä (esim. Juhila 2006; Aaltonen & Kivijärvi 2018). Erityisesti opintoihin kiinnittymistä on lisäksi tarkasteltu erilaisten teoreettisten mallien avulla, joita yhdistää kiinnittymisen kuvaaminen dynaamisena, tilannesidonnaisena ja yhteisöllisenä prosessina. Prosessimaisuus korostaa kiinnittymisessä myös toimijuuden ja vastavuoroisuuden ulottuvuutta. (Niittylahti 2021: 32.)

Opintoihin kiinnittymiseen keskittyvissä tutkimuksissa hyödynnetyille teoreettisille malleille on yhteistä myös se, että ne huomioivat opiskelijan ja oppilaitoksen lisäksi myös muita kiinnittymiseen vaikuttavia tekijöitä, kuten opiskelijan elämäntilanteen ja rajapinnan, jolla opiskelija ja oppilaitos kohtaavat (Niittyalahti 2021: 29–33). Samoin hyvinvointipalveluiden kohderyhmään kuuluva nuori on paljon muutakin kuin erilaisten palveluiden ja toimenpiteiden kohteena oleva objekti. Esimerkiksi elämän eri osa-alueiden yhteensovittamisella ja opiskelijan tai nuoren muulla elämäntilanteella on yhteys kiinnittymiseen ja sen onnistumiseen. Huomionarvoista eri teorialleille on myös se, että ne huomioivat opiskeluyhteisön piirteet kuten tuen, ohjauksen ja oppimiskokemukset osana kiinnittymisen prosessia. Lisäksi kiinnittymisen prosessin dynaamisuus merkitsee sitä, että kiinnittymiseen vaikuttaviin tekijöihin kohdistuu muutoksia kiinnittymisprosessin aikana. (Niittyalahti 2021: 31–33.) Käsittelemme seuraavaksi tarkemmin kiinnittymiseen vaikuttavia tekijöitä.

4.1 Kiinnittymisen ulottuvuudet ja kiinnittymiseen vaikuttavat tekijät

Opintoihin kiinnittymiseen liittyvissä tutkimuksissa on havaittu opettajan tai muun luotettavan aikuiskontaktin merkitys onnistuneessa kiinnittymisessä. Esimerkiksi Satu Niittyalahden (2021) väitöskirjatutkimuksessa todetaan vähäisten aikuiskontaktien olevan yhteydessä heikompaan opintoihin kiinnittymiseen siten, että ne, jotka ovat viikon aikana yhteydessä vähemmän kuin kolmen aikuisen kanssa, aktiivisuus opinnoissa ja opettajasuhteen kokemus oli tilastollisesti merkitsevästi heikompa. Epävarmat opiskelijat saattoivat olla hyvin herkkiä opettajien kommenteille tai käytökselle tilanteessa, jossa he tarvitsivat enemmän lisäohjausta. (Niittyalahti 2021: 58–61.) Vaikka tutkimus koskee nimenomaan opintoihin kiinnittymistä, tutkimuksen tulosten voidaan ajatella soveltuvan myös sosiaali- ja nuorisoalalla tehtävään asiakastyöhön ja luottamuksellisen asiakassuhteen syntymiseen, jossa työntekijän rooli korostuu.

Myös läheisiltä ja kavereilta saatu kannustus tukee opintoihin kiinnittymistä merkittävästi (Niittyalahti 2021: 60). Ihmissuhteiden merkitystä kiinnittymisessä on selvitetty myös esimerkiksi toisen asteen tutkinnon keskeyttäneiltä nuorilta (Mäkinen 2016). Nuorten vastauksissa korostuvat ryhmään kuuluminen, mukaan ottaminen, toisista huolehtiminen, kokemusten jakaminen, yhdessä sinnittely ja välittämisen tärkeys. Nämä ovat nuorelle merkityksellisiä tekijöitä elämän käännekohtissa ja kriittisissä institutionaalisissa taitekohtissa, kuten koulutuspolun siirtymissä tai katkeamisissa. (Mäkinen 2016: 15.)

Nuorelle aikuiselle ammattilaisen tiivis ja säännöllinen yhteydenpito on merkityksellistä, jolloin hän kokee saavansa tarvittaessa konkreettista apua tai kannustusta. Erityisesti ammattilaisten merkitys korostuu, jos oman vanhemman antama tuki ja sosiaaliset suhteet ovat olleet riittämättömiä. (Mäkinen 2016: 10, 15.) Myös muilla aiemmillä kokemuksilla on merkitys ammattilaisiin tukeutumisessa. Jo varhain tukitoimien ympäröiminä olleille ja ammattilaisiin tukeutuneille nuorille palveluihin hakeutuminen on luontevaa. Myös perheen rooli on merkittävä tukitoimien järjestämisessä. Sen sijaan nuoret, jotka ovat jo varhain kokeneet välinpitämättömyyttä aikuisten taholta, suhtautuvat kriittisemmin tukea tarjoaviin tahoihin myös myöhemmin elämässään. (Toiviainen 2021: 74.)

Luottamuksellisten ammattilaisten avulla nuoret pääsevät osallisiksi institutionaalisiin palveluihin. Palvelu- ja tukijärjestelmiä suunniteltaessa olisi tärkeää ottaa huomioon, että toimiva yhteistyö ei rakennu hetkessä. Yksittäisten auttajatahojen sijaan yhteistyö on toimivampaa nuorten kertomusten mukaan niiden ammattilaisten kanssa, jotka tuntevat nuoren voimavarat ja elämäntilanteen. Luottamuksellisten aikuisten läsnäolo on siten erityisen tärkeää vaikeissa elämäntilanteissa oleville nuorille. (Mäkinen 2016: 15.)

Yksilön ja instituutioiden välisessä suhteessa luottamus on vastavuoroisuuteen kytkeytyvä prosessi. Yksilön palveluihin luottamisen lisäksi palveluiden on osoitettava luottamusta yksilöä kohtaan. Instituutioita kohtaan koetulla luottamuksella on yhteyttä palveluihin hakeutumiseen ja niihin sitoutumiseen. Luottamus kertoo instituutioihin kohdistuvista odotuksista mutta myös aiemmista kokemuksista liittyen palvelujen hyödyllisyyteen ja vuorovaikutuksellisuuteen sekä avunsaantiin. (Leemann ym. 2018: 37–38.) Onnistunut palvelu perustuu vapaaehtoisuuteen ja nuoren mahdollisuuteen rakentaa luottamusta vähitellen. (Mäkinen 2016: 10, 15; Toiviainen 2019: 88–89.)

Lisäksi opintoihin kiinnittymiseen liittyvässä kirjallisuudessa on havaittu, että työssä oppimisella on positiivinen vaikutus uusien työtehtävien oppimiseksi, mikä auttaa opiskelijoita vahvistamaan ja hahmottamaan omaa sopivuuttaan alalle. Opiskelu- ja työyhteisöön kuulumisen kokemus on keskeistä kiinnittymisen kannalta. Myös kehittyvät sosiaaliset taidot, ongelmanratkaisu ja itseohjautuvuus saavat tukea yhteistyöstä ja yhteisöllisyyden kokemuksesta. (Niittylahti 2021: 61–63.)

Työelämään kiinnittymiseen liittyvässä tutkimuksessa on puolestaan selvitetty nuorten kokemuksia työelämästä ja normeihin perustuvien valtasuhteiden vaikutusta itsetuntoon ja elämänhallintaan sekä subjektiivisiin käsityksiin omista ominaisuuksista. (Leskinen 2017). Tulosten mukaan nuoret toivat kertomuksissaan esille ristiriitoja omien tavoitteidensa ja työelämän tarjoamien mahdollisuuksien välillä. He ilmaisivat erilaisia

tunnereaktioita normalisoivaa valtaa kohtaan, sillä se estää subjektin vapaan toiminnan, ja tämä herätti nuorissa vastarintaa. Lisäksi heidän kokemuksensa tasavertaisuudesta ei toteutunut, vaan he kokivat olevansa heikommassa asemassa työtä hakiesaan. (Leskisenoja 2017: 38.)

Ulkoisia tekijöitä kuten normeihin perustuvia valtasuhteita ja ympäristön tai yhteiskunnan normien mukaisia odotuksia voidaan tällöin pitää kiinnittymistä haastavana tekijänä. Samankaltaisia tuloksia on saatu kouluympäristöön keskittyvissä tutkimuksissa, joissa kiinnittymistä haastavat koulun ajalliset ja tilalliset raamit, mitä voivat vaikeuttaa oppimiseen ja muuhun elämään liittyvät haasteet. Institutionaalisilla valtarakenteilla ja sosiaalisella järjestyksellä on havaittu olevan yhteys haluun välttää koulutuksen kautta kulkevaa polkua työelämään. (Mäkinen 2016: 15.)

Nuorten koulutus- ja työelämäreitteihin vaikuttavat nuoren arkiympäristöissä kuten koulussa ja perheessä syntyneet merkityksellisyyden kokemukset. Huomionarvoista on, että merkityksellisyyden ja arvokkuuden kokemusten puute tai tunne omasta riittämättömyydestä tai yhteisöön kuulumattomuudesta ajaa nuoria pois koulutuksen ja työn kentiltä kohti muita konteksteja, jotka tarjoavat arvokkuuden kokemuksia. (Toiviainen 2019: 72.)

Kiinnittymisessä voidaan siis havaita myös muita yhtä aikaa vaikuttavia ulottuvuuksia kuin itse palvelu tai työskentely, johon kiinnittymisen tavoite liittyy. Nuorten aikuisten hyvinvointipalveluihin kiinnittymiseen liittyykin keskeisesti asiakassuhteen luominen, jossa vaikuttavat samanaikaisesti asiakas, kiinnittymisen kohteena oleva palvelu, ja näiden kahden välinen suhde ja siihen vaikuttavat tekijät. Tästä syystä tarkastelemme oppinnäytetyössämme kiinnittymistä asiakkaan oman toimijuuden sekä asiakkaan ja työntekijän välisessä suhteessa tapahtuvan kohtaamisen ja ohjauksen näkökulmista.

4.2 Oman toimijuuden ja osallisuuden merkitys kiinnittymisessä

Ihmisen toimijuudella tarkoitetaan tahtoa, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja omassa elämässään. Toimijuudessa tahto voidaan käsittää motivaationa ja tavoitteellisuutena (Mäntyneva 2019). Sosiaalipedagogiikan viitekehyksessä toimijuudessa ja toiminnassa korostuu erityisesti toiminnan suuntaaminen muihin ihmisiin siten, että toimijuus liittyy meidät muihin ihmisiin. Toimijuudesta puhuttaessa voidaan puhua myös subjektiudesta. Paulo Freiren teorian mukaan subjektiuus koostuu sekä ihmisen omasta tietoisuudesta ja kokemustulkinnoista (subjektiivisuus) että aika-, paikka- ja kulttuurisidonnaisesta kontekstista (objektiivisuus). Teorian mukaan tästä seuraa, että ihminen

vaikuttaa ympäröivään todellisuuteen aktiivisena toimijana, ja samalla ympäristö vaikuttaa ihmisen ajatteluun ja toimintaan. Keskeistä Freiren ajattelussa on se, että ihmisen toimijuus voi kehittyä vain sellaisessa ympäristössä ja erityisesti vuorovaikutuksessa, jossa häneen suhtaudutaan aktiivisena toimijana, ei toiminnan kohteena olevana objektina. (Nivala & Ryyänen 2017: 95–99.)

Myös osallisuus sosiaalipedagogiikassa käsitetään ihmisen ja yhteisön välisen suhteen tavoiteltavana luonteena. Yksilön osallistuminen, johonkin kuulumisen ja kuulumisen tunne ovat yhdessä edellytyksiä sille, että ihminen voi toimia ja kokea olevansa osa yhteisöä. Osallistuminen ei siten yksinään ole osallisuutta, mutta osallistuminen on vuorovaikutuksellisen ja suhteita luovan ulottuvuutensa vuoksi merkittävää osallisuuden rakentumisessa. Osallisuus määritellään toiminnassa kehittyvänä tunteena voimaantumista ja valtaistumisesta, tasavertaisesta toimijuudesta ja palvelun käyttäjien asiantuntijuuden hyväksymisestä ja hyödyntämisestä. Osallisuudessa korostuu mahdollisuus oman mielipiteen ilmaisemiseen ja siten omiin asioihin vaikuttamiseen. (Nivala & Ryyänen 2013; Nivala & Ryyänen 2017: 138–139; Talentia 2017: 16.)

Osallisuuden toteutuminen yhteisössä luo edellytykset osallisuudelle myös yhteiskuntatasolla, jolloin osallisuuden käsite laajenee yhteisöstä ihmisen ja yhteiskunnan suhteeksi. Yhteiskunnallisessa suhteessa osallisuudella viitataan yhteisöjen kautta tapahtuvaan kiinnittymiseen, valmiuksiin elää ja toimia muiden yhteiskuntaan kuuluvien ihmisten kanssa, yhteiskunnallisen identiteetin kehittymiseen ja tunteeseen yhteiskuntaan kuulumisesta. (Nivala & Ryyänen 2013: 24–28; Nivala & Ryyänen 2017: 138–139.) Nivala ja Ryyänen (2017) kuvaavat yhteiskuntaan kiinnittymistä ja oman paikkansa löytämistä yhteiskunnassa termillä integraatio, joka on nuorten parissa tehtävän työn tavoitteena. (Nivala & Ryyänen 2017: 81).

Yhteiskuntaan kiinnittymisen kuten koulutukseen osallistumisen lisäksi osallisuus merkitsee oman elämän hallintaa eli kykyä selviytyä omassa arjessa ja lähiyhteisössä. Ihmisellä on myös luontainen tarve sosiaaliseen kanssakäymiseen, ja osallisuutta voidaan tarkastella myös yksilön sisäiseen elämismaailmaan kietoutuvana kokemuksena, jäsenyyden tunteena. (Komonen 2008: 431–432.) Osallisuutta omassa elämässä voidaan lisätä tarpeeseen vastaavien palveluiden avulla sekä tarjoamalla toimintaa, jossa voi luoda sosiaalisia kontakteja (Isola ym. 2017: 25).

Osallisuuden lähtökohtina pidetään riittävää toimeentuloa ja muiden perustarpeiden tyydyttymistä (Leemann ym. 2018), sosiaalisten lähtökohtien, dialogisesti rakennetun

tiedon ja nuorten asiantuntijuuden huomioimista (Lantela 2021) sekä nuorten itse luomia merkityksiä osallisuuden kokemukselle, joissa hyväksytyksi tuleminen ja nuoren tunnistaminen korostuvat (Rose & Daiches & Potier 2012). Osallisuuden näkökulmasta olisi siten tärkeää, että palveluja käyttävien ja niitä eniten tarvitsevien ääni saataisiin kuuluviin (Alanen 2015: 80). Erityisesti vaikeasti tavoitettavien ja haavoittuvassa elämäntilanteessa olevien nuorten ääni saattaa jäädä helposti kuulematta vaikka juuri heidän kuulemisensa on tärkeää osallisuuden vahvistamiseksi palveluiden kohteena olemisen sijaan. Kokemusten keräämisen ja analysoimisen kautta voidaan vahvistaa nuorilähtöistä näkökulmaa asiakastyön kehittämistyössä. (Aaltonen & Hästbacka & Kivijärvi 2018: 200, 208.)

4.3 Kohtaamisen ja ohjaukikäytäntöjen rooli palveluihin kiinnittymisessä

Auttamistyössä vuorovaikutus ja kohtaaminen ovat merkityksellisiä. Auttamistyön toimijoilla on valtaa ulottua syvälle nuorten elämään ja vaikuttaa heidän käsityksiinsä omasta arvostaan. Tällöin tarvitaan huomioimista, hyväksyntää, huolenpitoa ja kunnioitusta, jotta itsearvostus ja toimijuus vahvistuisi. (Juvonen 2015: 48.) Tärkeimpiä tekijöitä kohtaamisessa ovat läsnäolo, nähdäksi tuleminen mahdollistaminen ja tilan antaminen. Läsnä ollessaan työntekijä havainnoi tilannetta ja suhtautuu siihen tietoisesti ja hyväksyvästi sekä keskittyy asiakkaaseen (Hänninen & Poikela 2016: 159).

Myös sanattomalla viestinnällä on merkitystä kohtaamisessa. Sanattomalla viestinnällä kuten äänensävyllä, ilmeillä ja eleillä välitetään viestien merkityksiä ja ammattilaisen valta-asemaa. Työntekijän luopuessa hetkeksi ammatillisesta roolista kohdatessaan asiakkaan astumalla tilanteeseen omana persoonana voivat asiakkaan odotukset inhimillisestä kohtaamisesta toteutua. Esimerkiksi nauru, huumori ja hetkellisestä ammatillisuudesta luopuminen mahdollistavat tasavertaisen vuorovaikutuksen. (Mönkkönen 2018: 63, 113–114.) Tasavertaisuuden kautta voidaan luoda kokemus kuulumisesta, mikä osaltaan vahvistaa nuoren osallisuuden ja kuuluvuuden tunnetta ulottuen lähiympäristöstä yhteiskuntaan (Mäkinen & Halonen 2018: 169).

Nuorisotyön ohjauksessa korostuu yksilön valtaistuminen ja toimintakyvyn lisääntyminen, ja ohjaus ja neuvonta voidaan nähdä keinona saavuttaa tavoitteita (Onnismaa 2021: 25). Ohjaustyön lähtökohtana ja tavoitteena voidaan pitää toimijuuden tunnistamista ja tukemista elämän siirtymäkohdissa ja suunnanotoissa (Toiviainen 2021: 20; Vehviläinen 2014: 12).

Ohjaukselle on luonteenomaista kontaktin luominen ohjattavan omaan kokemukseen ja maailmaan, ja lähtökohdiana on ohjattavan päämäärät tai tilanteet (Vehviläinen 2014: 17). Ohjattavan lähtökohdista puhuttaessa työskentelyssä tulisi korostua yksilölliset merkityssisällöt ja arviointi esimerkiksi koulutustaustan tai aiemman työkokemuksen merkityksen suhteen. Nämä määrittävät ohjattavan sosiaalista todellisuutta ja niitä tulkitaan yhdessä ohjattavan kanssa. Ohjauksessa korostetaan jaettava asiantuntijuutta, jossa ohjattava on oman tilanteensa ja omien ratkaisujen paras asiantuntija, ja ohjaaja ohjausprosessin asiantuntija. (Onnismaa 2021: 29.) Instituutioiden asettamat tavoitteet, painotukset ja rajat asettavat kuitenkin erisuuntaisia päämääriä, jotka eivät välttämättä vastaa ohjattavan omaan tavoitteeseen esimerkiksi työllistymisen suhteen vaan oman suunnan etsiminen voi olla ensisijaisena tavoitteena elämässä. Odotukset ja tavoitteet tulevat hyvässä ohjauksessa selkeästi nimetyksi ja yhteen sovitetuksi. (Vehviläinen 2014: 17.) Nuoren näkökulmasta ohjaus koostuu usein odotusten, vaatimusten ja toiveiden täyttämistä kohtaamisen tilasta, jossa tapahtuu sekä nuoren valtautumista että institutionaalista vallankäyttöä (Mäkinen & Halonen 2018: 152).

Ohjauksella voidaan edistää palveluihin kiinnittymistä mutta toisaalta ohjaus voi näyttäytyä myös haasteena, jos nuoren elämäntilanteeseen ja tarpeisiin sopivaa toimenpideä ei löydetä. Toivianen (2021) mukaan nuorten ohjauksessa käytettävät menetelmät ja käytännöt sisältävät kulttuurisia oletuksia osallistujien välisistä vuorovaikutuksista sekä odotuksia oikeanlaisesta toiminnasta ohjaustilanteessa. Ohjaustilanteissa painotetaan ohjattavan itsereflektio- ja sanallistamistaitoja mutta monelle oman elämän reflektointi ja sanallistaminen, itseohjautuvuus ja vuorovaikutustaitojen korostaminen ohjaustilanteissa voi tuntua vieraalta ja vaikealta. (Toivianen 2021: 18–19.)

Myös tulevaisuuteen ja koulutus- ja työuraan liittyvät pohdinnat voivat tuntua etäisiltä, jos nuorella on huoli terveyteen, taloudelliseen ja/tai asumistilanteeseen liittyvissä asioissa. Usein neuvojen antamista ja konkreettisia tekoja nuoren tilanteessa vierastetaan mutta asialla on myös kääntöpuolensa. Liiallinen omatoimisuuden ja aktiivisuuden painottaminen ohjauksessa voi osoittautua toimimattomaksi pettymyksiä ja vastoinkäymisiä kohdanneelle nuorelle. Sisäisen motivaation ja tavoitteiden löytäminen ja aktiivinen osallistuminen voi olla haaste, johon nuori nimenomaan tarvitsee tukea. Onkin olennaista löytää juuri sopiva toimenpide ohjauksessa nuoren tilanteeseen nähden, sillä epäsopeva toimenpide aiheuttaa stressiä ja saattaa siten heikentää entisestään nuoren valmiuksia lähteä työmarkkinoille ja viedä nuorta syvemmälle marginaaliin. (Toivianen 2021: 19–20.)

Nuoren oma kokemus ammattilaisten kanssa toimimisesta ja eri toimijoista voi osaltaan vaikuttaa yhteistyön rakentumiseen tietynlaiseksi ohjaustilanteessa. Kokemus kuulaksi, kunnioitetuksi ja autetuksi tulemisesta synnyttää luottamusta, mikä vaikuttaa siihen, että nuoren on helpompi tukeutua ja ottaa vastaan tukea ammattilaisilta ja ymmärtää heidän näkemyksiään. (Toiviainen 2021: 84.)

Ohjauksellisessa otteessa tavoitteet asetetaan korostaen nuoren hyvinvointia ja elämän mielekkyyttä. Kouluttautumisen, työnsaannin tai oman uran suunnittelun lisäksi ohjaus voi olla tarpeen esimerkiksi nuoren pohtiessa sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä tai itselle merkityksellisten asioiden tekemistä. Vasta näiden peruslähtökohtien ollessa kunnossa tulee ajankohtaiseksi pohtia kouluttautumista ja työllistymistä. (Toiviainen 2021: 96.)

Onnistuneessa palvelussa on siten kyse inhimillisestä, henkilökohtaisesta, kokonaisvaltaisesta sosiaalisesta kokemuksesta, mikä rakentuu kiireettömyydestä ja asiaan paneutumisesta. Tähän ihmisen kohtaamiseen kokonaisuutena liittyy myös odotus tulla arvostetuksi ihmisenä - ei tapauksena, diagnoosina tai ongelmana. Kohtaamisen peruselementit syntyvätkin selkeästä ja ymmärrettävästä kielestä, välittämisestä sekä ihmisen kokonaisuuden huomioimisesta. (Pohjola 2010: 52–53.) Kallandin (2014) mukaan myös ajan antaminen ja samaan ihmiseen kiinnittyminen sekä kyky pohtia tilannetta nuoren näkökulmasta on toimivan kohtaamisen lähtökohta (ks. Pajamäki & Okker 2018: 77).

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä tutkittava aihe, “palveluihin kiinnittyminen”, nousi yhteistyökumppanimme Valo-valmennusyhdistyksen toiveesta selvittää syitä heikkoon palveluihin kiinnittymiseen, ja keinoja, miten vaikeasti tavoitettavien nuorten kiinnittymistä ja työskentelyyn sitoutumista voisi edesauttaa. Yhteistyökumppanin kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta kiinnittymättömyys näyttäytyi esimerkiksi heikkona yhteydenpitona, toteutumattomina käynteinä eri palveluissa ja sillä, että asiakasnuoren “asiat eivät edistyneet” työntekijän näkökulmasta. Lopullinen kohderyhmä muotoutui kuitenkin Valo-valmennuksen Nuorisotakuutalon kävijöistä, sillä aineistonkeruun suunnittelun edetessä kohtasimme haasteita vaikeimmin tavoitettavien nuorten kontaktoimisessa, eikä yhteistyö työelämäkumppanin kanssa toiminut aiotulla ja toivotulla tavalla.

Kyseessä olevien palveluiden tarkempi rajaaminen edellyttäisi kohderyhmän tarkempaa rajausta. Aineistonkeruun suunnittelun edetessä kävi kuitenkin selväksi, että Nuorisotakuutalon toimintaan osallistuvia nuoria yhdistää ikäryhmä, ei niinkään tarve tietyille palvelulle, joka vastaisi tiettyyn hyvinvoinnin vajeeseen tai palvelutarpeeseen. Tästä syystä opinnäytetyön tutkimuskysymyksemme muokkaantui sellaiseen muotoon, joka mahdollistaa erilaisten kokemusten esille tuomisen nuorten itsensä kertomina.

Opinnäytetyön tekijöinä päätimme siten rajata kohderyhmän uudelleen ja pidimme perusteltuna kerätä aineistoa niiltä nuorilta, jotka yhteistyökumppanimme on jo tavoittanut tarjoamansa palvelunsa piiriin – opinnäytetyömme viitekehyksessä Nuorisotakuutalon toimintaan osallistuvilta nuorilta. Myös näiltä nuorilta on mahdollista saada arvokasta tietoa heidän kokemuksistaan erilaisista sosiaali-, terveys- ja nuorisoalan palveluista. Opinnäytetyön tekijöinä halusimme myös välttää Nuorisotakuutalon toimintaan osallistuvien nuorten turhaa kategorisointia, ja luovuimme pian ennako-oletuksesta, jonka mukaan Nuorisotakuutalon kävijät lukeutuisivat välttämättä haavoittuvimmassa asemassa olevaan ihmisryhmään. Tekijöinä olemme kuitenkin tietoisia kohderyhmän sosiaalisen aseman mahdollisista vaikutuksista heidän antamiinsa vastauksiin verrattuna sellaisiin nuoriin, joita ei mahdollisesti tavoiteta erilaisten auttavien palveluiden piiriin lainkaan.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa nuorten kertomana niistä tekijöistä, jotka joko haastavat heille tarjottuihin palveluihin kiinnittymistä tai edistävät sitä. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkitun tiedon sekä haastatteluiden ja havainnoinnin avulla vastata työelämäkumppanin tarpeisiin edistää alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten kiinnittymistä heille suunnattuihin palveluihin selvittämällä kohderyhmän kokemuksia ja tarpeita. Nuorten oman äänen esille tuominen on kirjallisuudessa tuotu esille merkityksellisenä tutkimuskohteena, sillä osallisuuden parantamiseen tähtäävät palvelut eivät hyvästä pyrkimyksestä huolimatta onnistu tavoittamaan kaikkia kohderyhmään kuuluvia nuoria. Tutkimuksen tekijöinä uskomme, että tieto hyödyttää myös muita toimijoita, jotka Valo-valmennusyhdistyksen tavoin työskentelevät yksilön hyvinvoinnin ja osallisuuden parantamiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muodostuivat: 1) Millaisia kokemuksia Nuorisotakuutalon toimintaan osallistuvilla nuorilla on ikäryhmälleen tarjottavista palveluista? 2) Millaisia edesauttavia tai haastavia tekijöitä palveluihin pääsyssä ja niihin kiinnittymisessä esiintyy? 3) Millaiseen kohderyhmän palvelutarpeeseen Nuorisotakuutalo vastaa?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Ihmistutkimuksen lähtökohtina voidaan pitää näkemystä ihmisen ainutkertaisuudesta ja yksilöllisyydestä sekä pyrkimystä ymmärtää heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Sosiaalinen konstruktivismi ontologisena viitekehyksenä on merkittävä, ja sillä tarkoitetaan todellisuuden subjektiivista tulkintaa, joka syntyy sosiaalisissa ympäristöissä ja johon esimerkiksi kielenkäyttö vaikuttaa vahvasti. Koska ihmistä koskeva tutkimus perustuu tulkintoihin ja merkitysten ymmärtämiseen, absoluuttisen totuuden saavuttaminen on mahdotonta. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 16–19.) Opinnäytetyömme pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan tutkittavien lähtökohtia ja elämäntilanteita. Opinnäyte on siten tavoitteiltaan kuvaileva, eikä pyri tavoittamaan tutkimuskysymyksiin liittyviä lainalaisuuksia tai muodostamaan hypoteeseja.

Edellä mainituista lähtökohdista käsin hyödynnämme opinnäytetyössämme perustellusti kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä. Creswellin (1994) mukaan kvalitatiivinen tutkimus on induktiivinen prosessi, joka etenee yksityisestä yleiseen ja jonka lopputulokseen vaikuttavat useat yhtäaikaiset tekijät. Prosessi on myös dynaaminen, sillä se on kontekstisidonnaista, ja säännönmukaisuuksien ja teorioiden tarkkuus ja luotettavuus saavutetaan verifioimalla. Kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteenä voidaan pitää myös tutkijan positiota yhtenä tutkimuksen välineistä, minkä vuoksi tutkijan vaikutus aineistoon on tärkeä huomioida. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2009: 25.)

Tutkimusta ja tutkimusmenetelmien valintaa tulee ohjata teoria ja tutkimuskysymys. Kvalitatiivinen tutkimus antaa mahdollisuuden huomioida tutkittavien kontekstin ja tekijät, jotka vaikuttavat tutkittavien menneisyyteen ja kehitykseen. Layderin (1993) mukaan, mitä enemmän tutkimuksessa lähennytään yksilöä ja vuorovaikutusta, sitä perustellumpaa on käyttää kvalitatiivisia menetelmiä, vaikka myös kvantitatiivinen tutkimus soveltuu esimerkiksi vuorovaikutuksen ajoituksen ja toistuvuuden tutkimiseen. Kvalitatiivinen tutkimus onkin siksi kohdistettava erityisesti merkitysten analysointiin. (ks. Hirsjärvi & Hurme: 27.)

5.2.1 Osallistuva havainnointi

Tieteellisessä työssä havainnoja tekemällä pyritään saamaan aineistoa määrätyn ongelman tai ilmiön eri tekijöistä. Tämä erottaa tieteellisen havainnoinnin arkielämän havainnojen tekemisestä. Molemmissa tarvitaan kaikkia aisteja tiedon vastaanottamiseen, mutta tieteessä ajattelu ohjaa mitä ja miten havainnoja tehdään sekä analysoimalla havainnointiaineistoa tieteellisiksi johtopäätöksiksi. Havainnointiin menetelmänä kytkeytyy

olennaisena osana osallistuminen. Havainnointi kytkee saadun tiedon sen kontekstiin, jolloin asiat nähdään niiden oikeissa yhteyksissä. (Grönfors 2015: 146–150.) Osallistamalla Nuorisotakuutalon toimintaan ja havainnoimalla siellä työntekijän ja nuoren välistä kohtaamista ja vuorovaikutusta, voidaan saada laajempi käsitys kiinnittymistä edistävästä tekijöistä luonnollisessa toimintaympäristössä. Havainnointi menetelmänä tukee siten opinnäytetyön tavoitetta selvittää kiinnittymistä edistäviä tekijöitä kohtaamisen tavoilla. Luonnollisessa ympäristössä tehtyjen havaintojen etuna on havaintojen tekeminen siinä kontekstissa, jossa se ilmenee. Havainnointi sopii myös hyvin syventämään laadullisen tutkimuksen aineiston keräämistä, kun tutkitaan ihmisen toimintaa ja vuorovaikutusta toisten kanssa. (Vilkkä 2006: 37–38; Grönfors 2015: 150.)

Havainnoinnin toteuttamisen tavat ulottuvat piilohavainnoinnista osallistuvaan havainnointiin riippuen tutkijan roolista sekä havainnointimahdollisuuksista. Tavallista on kuitenkin havaintojen yhdistäminen osallistumiseen, jolloin voidaan tilannekohtaisesti päättää, millaisella intensiteetillä havainnointiaineiston kerääminen toteutetaan. (Grönfors 2015: 151.) Osallistuva havainnointi sopii näin ollen hyvin aineistonkeruumenetelmän muodoksi, sillä tarkoituksena on osallistua Nuorisotakuutalolla järjestettävään toimintaan ja samalla havainnoida työntekijän ja nuoren välistä kohtaamista ja vuorovaikutusta.

Havainnointi tutkimuskäytäntönä on suunnitelmallista. Tutkimuskysymykset ja opinnäytetyön tavoitteet ohjaavat mitä ja miten havainnoidaan. Lisäksi kirjallisuudesta nousevat asiat ohjaavat millaisiin asioihin kiinnitämme huomiota havainnoissa työntekijän kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tämän olemme huomioineet laatimalla havainnointirungon (liite 2), joka on jaettu pääteemoihin tutkimuskysymysten mukaisesti. (Vilkkä 2015: 149.) Pääteemat ovat kontaktin ottaminen, ilmapiiri ja palveluista kertominen.

Suunnitelmallisuudessa huomioimme myös tehtyjen havaintojen muistiinpanojen kirjoittamisen ajankohdan kirjoittamalla ne Word-tiedostoon heti havaintokertojen jälkeen erillisessä paikassa. Tällöin muistiinpanojen kirjoittaminen havaintojen yhteydessä ei häiritse vuorovaikutustilanteen luonnollista kulkua. Muistiinpanojen tekemistä voidaan pitää eräänlaisena esianalyysinä valikoimalla ne tarkoituksenmukaisimmat asiat, joista muistiinpanot kirjoitetaan. (Grönfors 2015: 156–157.)

5.2.2 Teemahaastattelu

Haastattelun ja puheen avulla voidaan saada tietoa tutkittavan kokemuksista, käsityksistä ja niille annetuista merkityksistä. Haastattelutilanteen kielellinen vuorovaikutus

mahdollistaa haastattelijan ja haastateltavan välille erilaisten roolien, suhteiden ja ase-
mien luomisen, ja siksi niillä voi olla vaikutusta haastattelun sisältöön. Haastattelussa
on mahdollista saada esiin vastausten takana olevia motiiveja, merkityksiä ja painotuk-
sia myös ei-kielellisten vihjeiden ja eleiden avulla. Kyse on pohjimmiltaan tavoitteelli-
sesta keskustelusta, jossa haastattelijä pyrkii selvittämään haastateltavalta tutkimusta
koskevia tietoja vuorovaikutuksessa tämän kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 34, 41–
42; Eskola & Vastamäki 2015: 27–28; Vilka 2021.)

Haastattelussa ihmiselle annetaan mahdollisuus sanoittaa ja tuoda ilmi asioitaan mah-
dollisimman vapaasti ja omista lähtökohdistaan. Menetelmän valintaa puoltavat myös
tavoite tiedon syventämisestä kyseessä olevasta aiheesta ja ennako-oletus siitä, että
aihe tuottaa monitahoisia vastauksia. Koska kyseessä on kahden ihmisen välinen vuo-
rovaikutustilanne, haastattelu sisältää myös monia virhelähteitä. Esimerkiksi haastatte-
lutilanteessa haastateltavalla voi olla taipumus antaa kysymyksiin sosiaalisesti hyväk-
syttyjä vastauksia. Toisaalta vuorovaikutustilanteen vaikutus näkyy myös siinä, että
vastaukset heijastavat aina myös haastattelijan läsnäoloa ja tapaa kysyä asioita. Haas-
tattelijan roolissa olevan on siksi tärkeä perehtyä menetelmään ja pohtia rooliaan eri
näkökulmista. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 34–36.)

Teemahaastattelussa käsiteltävät aiheet kohdennetaan tiettyihin teemoihin, eli tark-
kaan valittujen kysymysten sijaan haastattelu etenee aihealueiden mukaan. Puolistruk-
turoiduna haastatteluna teemahaastattelun kysymykset eivät ole muodoltaan ja järjes-
tykseltään sitovia, jolloin teemahaastattelu ottaa huomioon ihmisten erilaiset tulkinnat ja
merkitykset, jotka syntyvät vuorovaikutustilanteessa, ja jolloin haastateltavan on mah-
dollista saada oma äänensä kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 47–48.)

5.3 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Opinnäytetyömme haastattelurunko (liite 1) muodostettiin opinnäytetyön teoreettisen
viitekehyksen ja kirjallisuuden pohjalta. Jotta haastateltavien kokemuksia heille tarjolla
oleviin palveluihin saataisiin esille, haastattelut aloitettiin kartoittamalla nuoren työ- ja
koulutushistoriaa. Tarkentavat, opinnäytetyön aiheeseen liittyvät kysymykset kohdistet-
tiin nimenomaan hyvinvointipalveluihin, joita nuorille on ollut tarjolla eri elämäntilan-
teissa. Aineistonkeruun suhteen sillä ei kuitenkaan ole merkitystä, onko nuori ollut kou-
lutuksessa tai työelämässä vai niiden ulkopuolella silloin, kun palvelukokemus on syn-
tynyt. Opinnäytetyön taustaoletuksena ei siis ole, että haastateltavat kuuluisivat niin sa-
nottuun NEET-kategoriaan.

Haastateltavat kerättiin Nuorisotakuutalon työntekijän avulla kysymällä toimintaan osallistuvilta nuorilta halukkuutta osallistua haastatteluun. Haastattelut (n=3) toteutettiin kahtena eri ajankohtana, ja haastattelujen kesto vaihteli 40 minuutista tuntiin. Jokainen haastateltava sai luettavakseen tietosuoja koskevan lomakkeen sekä suostumuslomakkeen allekirjoitettavakseen. Yksi haastateltavista allekirjoitti suostumuksensa sähköisesti. Ennen haastattelukysymyksiä jokaisen haastateltavan kanssa käytiin läpi tärkeimmät suostumukseen liittyvät seikat kuten vapaaehtoisuus sekä oikeus perua suostumus milloin tahansa.

Haastatteluaineisto tallennettiin puhelimen tallenninsovelluksella, ja äänitallenteet siirrettiin Metropolian tietoturvaliselle verkkoasemalle. Litteroituun aineistoon ei tallennettu esimerkiksi nimiä, ikää tai asuinpaikkatietoja, ja haastattelut anonymisoitiin nimeämällä ne kirjain-numero-yhdistelmin. Havainnointimuistiinpanot tallennettiin yksityiseen Word-tiedostoon anonymisoimalla työntekijöiden ja nuorten nimet. Kerätyt aineistot poistetaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Havainnointiaineisto kerättiin havainnointirungon (liite 2) Nuorisotakuutalolla järjestettävässä toiminnassa kahtena eri päivänä syyskuussa 2022. Molemmilla havainnointikerroilla paikalla olivat samat työntekijät, joiden kanssa oli sovittu etukäteen havainnoinnin ajankohdasta sekä kerrottu opinnäytetyön aiheesta ja havainnoinnin tarkoituksesta. Havainnointikertojen kesto oli yhteensä noin kuusi tuntia. Aluksi havainnointiaineistoa kerättiin myös erään hankkeen yhteydessä toteutettavasta jalkautuvasta toiminnasta, mutta aineiston hyödyntämisestä opinnäytetyössä luovuttiin, koska se ei luonteeltaan istunut lopullisiin tutkimuskysymyksiimme eikä lopulliseen kohderyhmään.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan voidaan käyttää käsitettä teemoittelu (Tuomi & Sarajärvi 2018: 105). Sekä havainnointi- että haastatteluaineisto on analysoitu teemoittelemalla aineistosta nousevat keskeiset aihepiirit ja yhdistämällä ne eri väreihin havainnointi- ja haastattelurunkojen (liite 1, liite 2) ja tutkimuskysymysten mukaisesti. Tämä selkeyttää aineiston käsittelyä ja teemoihin jaottelua sekä yhtäläisyyksien etsimistä kahden eri laadullisen aineiston kanssa.

Sisällönanalyyssissa aineistoa eritellään ja luokitellaan aineistoa, ja synteessä pyritään luomaan syvällisempää kokonaiskuvaa tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Analysointi edellyttää aineiston lukemista ja läpikäyntiä useaan kertaan. Analysointi aloitetaan ryhmittelyllä ja yhdistämisellä, jonka avulla aineisto saadaan hallittavammaksi ja

tuloksista voidaan tehdä tulkinta. Ryhmittelyssä ja luokittelussa hyödynnetään opinnäytetyön teoreettista viitekehystä, ja sille asetettuja tutkimuskysymyksiä, minkä seurauksena syntyneitä havainnoita voidaan yhdistää etsimällä havainnoista yhteisiä piirteitä tai nimittäjiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 143–145, Vilka 2006: 81–82.)

Selkeä ja onnistunut luokittelu helpottaa myös aineiston tulkintaa. Tulkitsijana toimii tutkija tai opinnäytetyön tekijä, jolloin tekstistä löytyvät asiat ja siten tulkinnat voivat olla erilaisia eri näkökulmista katsottuna (Hirsjärvi & Hurme 2009: 151). Lisäksi aineiston analysoiminen on monivaiheinen prosessi, ja tulkintaa tapahtuu koko sen ajan, mutta analyysissä on pyrittävä johdonmukaiseen ja uskottavaan tulkintaan perustelemalla tehtyjä päätelmiä (Puusa & Juuti & Aaltio 2020: Luku 4).

5.5 Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi

Informointiin perustuvalla suostumuksella tarkoitetaan sitä, että haastatteluun osallistuva antaa suostumuksensa asiaan kuuluvan informaation pohjalta (Hirsjärvi & Hurme 2009: 20). Haastateltavat saivat luettavakseen tiedotteen opinnäytetyön ja haastattelun aiheista, minkä jälkeen he allekirjoittivat suostumuslomakkeen haastatteluun osallistumiseksi. Kaikkien haastateltavien kanssa käytiin myös ennen haastattelun ja tallennuksen alkamista läpi heidän oikeutensa perua tai keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa. Haastateltavat saivat opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot, jotta he voivat tarvittaessa olla haastattelijaan yhteydessä.

Opinnäytetyön tekijöinä pidimme tärkeänä korostaa haastattelutilanteessa luottamuksellisuutta, sillä erilaisten palveluiden tarpeesta puhuminen voi tuoda esille hyvin henkilökohtaisia asioita haastateltavan omasta elämästä. Tässä yhteydessä on otettava huomioon myös se, että haastateltava saattaa tuottaa herkemmin esimerkiksi sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, tai päättää itse rajata vastauksestaan jotakin pois (Hirsjärvi & Hurme 2009: 34–36). Mitään haastateltavien henkilötietoja ei tallennettu osaksi aineistoa, ja lainauksista on poistettu myös palveluntuottajia koskevat tarkemmat nimet ja paikat.

Kahden eri menetelmän, haastattelun ja havainnoinnin, käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä lisää opinnäytetyömme luotettavuutta, sillä siten aineistoista voidaan saada toisiaan täydentävää tietoa kiinnittymisen ilmiöstä. Toisaalta pyrimme myös etsimään aineistosta mahdollisia ristiriitaisuuksia. Hyödynsimme opinnäytetyön tekijöinä myös toistemme osaamista siten, että reflektoimme yhdessä sekä havainnoinnin että haastattelujen toteuttamisen onnistumista.

Pidempiaikainen yksilöohjauksessa toteutettava nuoren ja työntekijän välisen kohtaamisen havainnointi tarjoaisi kiinnostavaa tietoa työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen muodostumisesta ja siten palveluun kiinnittymisestä, mutta tällainen menetelmä ei ollut mahdollista työelämäkumppanimme puolelta. Toisaalta havainnoidessa toimintaa useamman nuoren ja työntekijän ollessa paikalla saimme tietoa siitä, miten työntekijät toimivat Nuorisotakuutalon kaltaisessa matalan kynnyksen paikassa, jossa saattaa olla paikalla sekä uusia että jo pidempään paikassa asioineita nuoria ja siitä, miten he ulkopuolisen näkökulmasta tulevat nähdyksi ja kuulluksi.

Havainnointikertoja toteutettiin kaksi, mitä voi pitää vähäisenä määränä. Toisaalta jo toisella havainnointikerralla tehdyissä havainnoissa oli samoja piirteitä kuin ensimmäisellä havainnointikerralla. Luotettavuuden kannalta on kuitenkin huomioitava se, että havainnointi tapahtuu paikassa, jossa ympärillä tapahtuu paljon ja nuoria saattaa poistua tilasta ja uusia nuoria saapua paikalle. Tämä asetti haasteita työntekijän ja nuoren välisen kohtaamisen havainnointiin, sillä ympärillä tapahtuvien asioiden vuoksi huomio kohdistuu helposti myös muiden nuorten kohtaamiseen ja sillä välin yhden nuoren kohtaamisessa onkin voinut tapahtua jotain oleellista, joka jäänyt huomiotta tai joitakin kohtaamisia ei ollut mahdollista havainnoida lainkaan. Tämä on mahdollisesti vaikuttanut tulosten luotettavuuteen, vaikka toisaalta se myös mahdollisti monen eri nuoren kohtaamisen tapojen havainnoinnin.

Havainnointi menetelmänä saattaa vaikuttaa luotettavuuteen, sillä vaikka se onkin suunnitelmallista, se perustuu havainnoijan omiin aisteihin ja tulkintoihin kohtaamisesta. Havainnointi mahdollisti kuitenkin sen, että ketkä nuorista olivat jo käyneet pidempään Nuorisotakuutalolla, minkä pystyi päättelemään tavasta, jolla työntekijät keskustelivat nuoren kanssa verrattuna nuoreen, joka on vasta tutustumassa Nuorisotakuutalon toimintaan.

Opinnäytetyön tulosten luotettavuuteen saattaa vaikuttaa työntekijöiden työskentelytavan ja/tai kohtaamisen mahdollinen muutos havainnoijan ollessa paikalla. Myös nuorten käyttäytyminen saattaa muuttua vieraan henkilön ollessa läsnä heille tutussa paikassa. Huomioimme tämän tiedottamalla työntekijöitä havainnointien ajankohdasta, jotta he mahdollisesti voivat kertoa etukäteen paikalla oleville nuorille havainnoijan läsnäolosta. Tällä tavoin huomioimme kohderyhmän erityisyyden, joille luottamuksellisten ja tuttujen työntekijöiden läsnäolo on merkityksellistä.

Samoin haastattelutilannetta koskevat pitkälti samat luotettavuuden haasteet kuin havainnointiaineistoamme. Haastattelut on toteutettu haastattelurungon (liite 1) pohjalta

melko vapaamuotoisesti, ja haastattelija on ollut haastateltaville tuntematon henkilö, minkä vuoksi oletamme, että kaikkiin kysymyksiin emme ole saaneet täysin avoimia vastauksia. Lisäksi haastattelijalla ei ollut aiempaa kokemusta vastaavan haastattelun toteuttamisesta, mutta pyrimme valmistautumaan haastattelutilanteeseen huolellisesti kirjallisuuteen paneutumalla. Paremmilla aika- ja yhteistyöresursseilla luotettavuutta olisi voinut parantaa suorittamalla esimerkiksi esihaastattelu vertaisryhmälle, minkä jälkeen kysymyksiä tai teemoja olisi voinut muokata enemmän nuorten omien ajatusten mukaisesti.

6 Tulokset

Opinnäytetyön aineiston analysoinnin tuloksena olemme jäsentäneet tulokset tutkimuskysymysten mukaisesti, ja analysoinnissa on käytetty luokittelua. Litteroitua haastatteluaineistoa syntyi kolmelta haastateltavalta yhteensä noin 20 sivua (fontti Arial, kirjaskoko 11, riviväli 1,5). Havainnointiaineistoa kertyi kahdelta havainnointikerralta yhteensä noin kaksi sivua (fontti Arial, kirjaskoko 11, riviväli 1).

Tulosten käsittelyssä haastatteluaineistoon on viitattu anonymisoinnissa käytetyllä kirjain-numeroyhdistelmällä, ja haastatteluaineisto on tekijöiden hallussa. Lainauksista on poistettu tai häivytetty muut erisnimet ja mahdolliset henkilön tunnistamiseen liittyvät puhekielisyudet.

Koska havainnointiaineisto on kerätty Nuorisotakuutalon toimintaan osallistumalla, käsittelemme havainnointiaineiston tuloksia viimeisessä luvussa (6.4), joka keskittyy erityisesti Nuorisotakuutalon rooliin.

6.1 Haastateltavien kuvailemat kokemukset palveluista

Haastateltavat kertoivat kokemuksiaan seuraavista hyvinvointi- ja nuorisoalan palveluista: matalan kynnyksen työpaja- & vapaa-ajan toiminta, terveydenhuollon palvelut, oppilaitokset, ja julkisen sektorin viranomaispalvelut (esimerkiksi te-toimisto, työllisyyspalvelut, sosiaalitoimi). Haastateltavien asioinnit palveluissa olivat luonteeltaan sekä lyhyt- että pitkäaikaisia ja säännöllisiä tai epäsäännöllisiä. Asioinnin luonteeseen tai keston vaikuttaakin se, mihin palvelutarpeeseen se on kunkin nuoren kohdalla vastaamassa. Käymme seuraavaksi läpi joitakin huomioita palvelukokemuksista, jotka perustuvat haastatteluaineistoon.

Nuorilla oli kokemuksia sekä julkisen että kolmannen sektorin palveluista, mutta nuoret eivät juurikaan itse tuoneet tämän kaltaista jaottelua esiin puheissaan. Kuitenkin viranomaispalveluissa ja muissa julkisen sektorin tarjoamissa palveluista koskevissa kertomuksissa työntekijä koettiin vuorovaikutustilanteessa selvemmin auktoriteettiasemassa olevaksi nuoreen nähden, tai työntekijä ei tullut nuorelle tutuksi lainkaan.

Se [työntekijä] oli joka kerralla eri, aika lailla (Haastattelu B3).

Yllä olevassa lainauksessa haastateltava kuvailee kokemustaan julkisen sektorin palvelussa, jonka tarkoituksena on tarjota lyhytkestoista keskustelutukea muutaman käyntikerran verran. Vaikka asiakas/potilas hyötyisikin käynneistä, luottamuksellisen suhteen muodostuminen vie usein aikaa, ja käsiteltävät aiheet voivat olla monimutkaisia. Hyvinvointialoilla työntekijöiden vaihtuvuuden voidaan ajatella olevan merkittävä rakenteellinen ongelma, joka vaikuttaa välillisesti myös luottamuksellisen asiakas- tai potilas-suhteen muotoutumiseen. Yhtä lailla työvoimapula ja työntekijöiden vaihtuvuus vaikuttavat myös palveluiden saatavuuteen kuten saatavilla oleviin käyntiaikoihin. Tämän voidaan katsoa olevan erittäin keskeinen hyvinvointipalveluiden ongelma, mikä vaikeuttaa erityisesti palveluiden oikea-aikaisuuden tavoitteita. Palaamme myöhemmässä luvussa tarkemmin haastateltavien kuvailemiin, kiinnittymistä haastaviin tekijöihin.

Haastateltava kertoo asiointistaan työ- ja elinkeinoviranomaisen kanssa esimerkkinä palvelukokemuksesta, jossa tasavertainen kohtaaminen ei täysin ole toteutunut. Lisäksi kohtamista värittää haastateltavan mukaan tunne siitä, että työntekijä on selkeästi auktoriteettiasemassa asiakkaaseen nähden:

On ollu vaikka joku työkkärin oma työntekijä, ni siinä on enemmän just se semmonen asetelma et asiakas ja työkkäri-työntekijä, et se on vähän semmonen virallisempi tai semmonen (Haastattelu C1).

Työvoimapolitiittiset ja työllistymistä edistävät toimenpiteet perustuvat lainsäädäntöön, jota viranomaisen tulee soveltaa, ja viranomaisen lausunnoilla ja toimenpiteillä on välitön vaikutus myös esimerkiksi asiakkaan toimeentuloon kuten työttömyysetuuden maksuun. Asetelmalla voi olla siten vaikutus siihen, millaisen roolin asiakasnuori omaksuu itselleen jo ennalta asioidessaan viranomaispalvelussa. Onkin huomioitava, että näissä palveluissa asiointi voi alkaa viranomaistahon aloitteesta, ei asiakkaan, ja voi olla luonteeltaan asiakasta velvoittavaa. Velvoittavan luonteensa vuoksi voidaan ajatella, että asiakkaan omalla motivaatiolla palveluun hakeutumiseksi ja siihen kiinnittymiseksi ei ole yhtä suurta roolia kuin sellaisen palvelun kohdalla, johon henkilö voi hakeutua

tarpeidensa mukaan vapaaehtoisesti. Tämä ei estä palveluun kiinnittymistä, mutta lie-
nee tarkoituksen mukaista, että velvoitteiden ohella nuori myös saa kyseisestä palve-
lusta tarvitsemansa avun: siihen, miten etsiä, löytää ja hakea mieleistään työtä.

Työelämän osalta on kuitenkin todettava, että esimerkiksi työllisyys- ja elinkeinoviran-
omaisen asettamista velvoitteista huolimatta valtaosa haluaa työllistyä ja löytää elä-
mänsä mielekästä ja toimeentulon turvaavaa tekemistä. Haastateltavista kaksi toivat
kertomuksissaan esille tyytyväisyytensä työvoimapalveluista saamaansa ohjaukseen,
vaikka asiakkaan ja työntekijän välinen kohtaaminen olikin valta-asetelmaan liittyvältä
sävyltään erilainen. Työelämään kiinnittyminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää, ja
nuoruuden kehitysvaiheessa elävä nuori tarvitsee toisinaan aikaa tulevaisuutensa poh-
timiselle. Haastatteluaineistossa kuvattiin painetta, joka nuorella syntyy ympäristön
odotusten ja omien ajatusten ja halujen ristiriidasta:

Mä oon kuitenkin lähtökohtaisesti sitä mieltä, et ei koulutuksen määrä tai
taso tai työvuodet, ni eihän ne määritä ihmisen arvoa kuitenkaan, ni siin
mieles tavallaan ei oo paineita, mut sitte.. Kyllähän sitä valehtelis jos väit-
täis, et ei yhteiskunnan paine yhtään vaikuttais. (C1)

Nuori aikuinen vasta etsii identiteettiään ja kerää itseluottamusta elämänsä herkässä
kehitysvaiheessa ja haluaa muiden tavoin tavoitella kohti yhteiskunnan normien mu-
kaista 'normaalia'. Huolimatta siitä, että nuori tunnistaa omat arvonsa ja merkitykselliset
asiat elämässä, ympäristön ja yhteiskunnan normien vaikutus on toisinaan ristiriidassa
henkilökohtaisten arvojen ja tavoitteiden kanssa.

Haastateltavien kertomuksissa myös fyysisellä ympäristöllä oli vaikutusta palvelukoke-
mukseen, kuten seuraavista lainauksista käy ilmi:

Nii ei se ovesta ulos pääseminen vaadi kauheesti, vaan just se et menee
sellaseen sairaalan näköseen paikkaan (B3).

Ehkä niinku pelkästään se, et konkreettisesti mennään johonkin erilliseen
huoneeseen ja laitetaan ovi kiinni ja sit ollaan siin niinku vastakkain --
(C1).

Yllä olevissa lainauksissa haastateltavat kuvaavat sekä jonkin palvelua tarjoavan insti-
tuution toimipistettä/rakennusta tai asiakastilanteessa vaikuttavaa fyysistä ympäristöä,
tilaa tai huonetta, ja niiden vaikutusta jo palveluun hakeutumiseen ja asiakaskokemuk-
seensa. Vaikka asiointikokemus tai sen onnistuminen todennäköisesti perustuu lopulta
kokonaisuuteen, on kiinnostavaa, että myös fyysinen palveluympäristö tuli haastatelta-

vien vastauksissa esille. Esimerkiksi aiemmin mainituissa viranomaispalveluissa valtaaan liittyvään ennakoasetelmaan ja osapuolten eri rooleihin voisi mahdollisesti vaikuttaa muutoksilla tapaamishuoneita paremmin suunnitteleamalla. Fyysisen ympäristön vaikutuksessa on tärkeä huomioida myös esteettömyyteen liittyvät seikat.

6.2 Nuorten kuvailemat haasteet palveluihin pääsyssä ja kiinnittymisessä

Haastateltavat nuoret pitivät kiinnittymisen lähtökohtana palvelun kohderyhmään kuuluvan omaa motivaatiota ja siitä käsin määräytyvää tarvetta ylipäätään hakeutua palvelun piiriin. Sekä opintoihin että tuen tarpeeseen vastaavaan palveluun kiinnittymisessä oleellista oli haastateltavien mukaan se, että henkilö itse on kiinnostunut hakeutumaan ja vastaanottamaan tarjolla olevaa palvelua, koska ilman sitä kiinnittymistä ei voi tapahtua.

En koe, että mihinkään erityiseen palveluun pitäisi nyt päästä tai kiinnittyä (B3).

Jos olis vaikka lähtökohtaisesti itellä semmonen asenne ettei tästä oo mulle mitään apua tai... Kyl mun mielest aika paljon ihmisen se lähtöajatus tai asenne vaikuttaa siihen [kiinnittymiseen]. (C1.)

Se henkinen este pitää saada siitä ensin pois et pääsee ylipäätään ovesta sisälle (B3).

Jälkimmäisessä lainauksessa haastateltava kuvaa "henkistä estettä", joka vaikeuttaa palvelussa asioimista. Erilaiset matalan kynnyksen paikat voivatkin hyvästä aikomuksesta huolimatta nostaa kynnystä esimerkiksi sillä, mille kohderyhmälle palvelu tai toiminta suunnataan. Vaikka nuori saisi tarvitsemansa tuen esimerkiksi hyvin vapaamuotoisesta vapaa-ajanviettopaikasta, leimaavuutta voi lisätä, mikäli toimintaa mainostetaan "syrjäytymisvaarassa", "heikoimmassa asemassa" tai "mielenterveysongelmassa" olevalle.

Haastateltavat kuvailivat myös tilanteita, joissa ihmisen palveluiden tarpeen lähtökohtana oleva problematiikka voi jo itsessään vaikeuttaa tarpeeseen vastaavaan palveluun hakeutumista:

No varmaan joku alkoholismi tai joku vakava semmonen päihderiippuvuus (A2).

Merkittävä riippuvuusongelma voi vaikeuttaa ihmisen palveluihin hakeutumista. Tällöin on kuitenkin edelleen syytä huomioida palveluiden saatavuus ja niiden oikea-aikaisuus, jolloin esimerkiksi julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon (päivystykset, sairaalat) ja kolmannen sektorin etsivän työn yhteistyöllä voidaan nähdä olevan erityislaatuinen merkitys. Riippuvuudesta kärsivän henkilön kohtaamisella voidaan myös ajatella olevan tärkeä rooli, sillä riippuvuusongelmiin liittyy paljon ennakko-oletuksia, stigmaa ja häpeää.

Huolimatta omasta sisäisestä motivaatiosta ja halukkuudesta päästä jonkin palvelun piiriin, kiinnittymisessä on lähtökohtaisesti selkeä kynnyksikysymys myös sen osalta, miten helposti palvelu on saatavilla, tai miten esimerkiksi kiinnostusta vastaavaan koulutukseen on mahdollista päästä. Erityisesti opintoihin ja terveydenhuollon palveluihin kiinnittymisessä haastateltavat kuvailivat yhteiskunnan rakenteisiin liittyviä ongelmia palveluiden saatavuuteen liittyen ja niiden piiriin pääsemiseksi.

Emmä tiedä siis... Kiinnittyminen voisi olla vähän helpompaa, jos ne olisivat paremmin saatavilla ne palvelut. (C1.)

Haastateltava kuvailee yllä olevassa lainauksessa yleisesti mielenterveyttä edistäviin palveluihin pääsyä. On myös huomionarvoista, että mielenterveysongelmat voivat aiheuttaa monenlaisia sosiaalisia ongelmia kuten asumisen, elämänhallinnan ja toimeentulon ongelmia, joissa tukeminen on haasteellista, mikäli niin sanottuun juurisyöhyn ei ole riittävästi apua tarjolla terveydenhuollossa.

Opintojen osalta haasteena näyttäytyi omasta motivaatiosta huolimatta opiskelupaikan saaminen, ja myöhemmin opinnoissa opiskeltavan aiheen omaksumiseen ja oppimiseen liittyvät seikat, joita kohdatessa opiskelija voi jäädä ilman tukea tai lisäopetusta.

Se johtu paikan saamisesta silloin... -- Siinä toistuvasti mietin et mitenkä tästä nyt selviäis ja miten saan opintopisteet kasaan. (B3.)

Nuoren kiinnittyminen koulutukseen voi olla haastavaa jo lähtien koulutusohjelmaan hakemisesta ja oppilaitokseen sisään pääsemisestä. Toisaalta haastateltava kuvaa myös tilanteita, joissa opinnoissa edistymiseksi tarvittaisiin mahdollisesti lisätukea ja ohjausta. Oppilaitoksella on tilanteessa erityinen rooli, jotta mahdollisesti jo opintojensa keskeyttämistä pohtiva nuori saisi ajoissa tukea tilanteeseensa. Edelleen ei liene mielekäästä, että jo oppilaitokseen vähintään muodollisesti kiinnittynyt opiskelija ohjataan jo-

honkin toiseen palveluun opintoihin kiinnittyäkseen, vaan tuen tulee olla tarjolla mahdollisimman lähellä opiskelijaa. Siten opettajilla voidaan nähdä olevan tässä erityinen rooli.

Haastatteluaineistossa kuvattiin myös sitä, miten ihmisellä on tapana pyrkiä ratkaisemaan ainakin osa erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvistä haasteista ensisijaisesti itse ratkaisuja etsimällä sen sijaan, että nuori hakeutuisi jonkin palvelun piiriin:

No oon mä sitä joskus miettiny kyl, mut mä yritän saada tän ite niinku... Et jos se ei auta, ni mä haen jonku palvelun. (A2.)

Yllä olevasta lainauksesta ilmenee hyvin nuoren omasta arkikokemuksesta kumpuava näkökulma palveluihin hakeutumisessa. Ihmisellä, tai varsinkaan palvelujärjestelmää tuntemattomalla nuorella, jonkin tietyn palvelun etsiminen tietyssä tilanteessa ei välttämättä ole ensisijainen keino pyrkiä vaikuttamaan elämäntilanteeseensa. Myöskään pelkkä tieto jonkin palvelun olemassaolosta ei välttämättä johda kyseisen palvelun piiriin hakeutumiseen. Toisaalta kyse voi myös olla epäluottamuksesta kyseistä palvelua kohtaan, tai mahdollisesti sen leimaavuutta lisäävistä tekijöistä. Joka tapauksessa vastaavan kokemuksen ja näkökulman kuuleminen on merkityksellistä asiakassuhteen luottamuksen vahvistamiseksi.

6.3 Palveluun pääsyä ja kiinnittymistä edesauttavat tekijät

Palveluun hakeutumista ja siihen kiinnittymistä edistävät haastateltavien nuorten mukaan esimerkiksi toimipaikan sijainti lähellä omaa asuinpaikkaa, perheeltä ja läheisiltä saatu tuki, kannustus ja rohkaisu, palvelun oikea-aikaisuus sekä ammattilaisen kanssa syntyvä kohdatuksi tulemisen tunne.

Se on ollu ihan kiva et on sillee, tai sattu olee just lähellä se paikka (C1).

Se et se [palvelu] on lähellä, ja se et niinku, tuo sen semmosen kivan vaihtoehdon sille että vetäis jonku kävelylenkin, joka menee paikasta A takasin paikkaan A (B3).

Yksi haastateltavista kuvasi aiemman matalan kynnyksen toiminnasta toiseen vaihtamista erityisesti siitä syystä, että toinen toimipaikoista sijaitisi lähempänä asuinpaikkaa, eikä sinne mennäkseen tarvitsisi käyttää julkista liikennettä. Palveluiden saatavuus omassa asuinympäristössä tai lähellä sitä vaikuttaa siten olevan merkittävä lähtökohta erityisesti sellaisten palveluiden kohdalla, jotka spesifiin palvelutarpeeseen vastaamisen sijaan järjestävät matalan kynnyksen vapaa-ajanviettomahdollisuuksia.

Haastateltavista kaikki olivat saaneet perheeltään tai läheisiltään ainakin jonkinasteista kannustusta johonkin tiettyyn palveluun hakeutumisessa. Siten on merkittävää, että nuorella on olemassa oleva läheisverkosto, joka tarvittaessa auttaa sekä oikean palvelun löytämisessä, että palveluun hakeutumisessa. Palvelua tarjoavan tahon on vastavasti hyvä huomioida erityisesti ne nuoret, joilla ei läheisverkostossaan ole juurikaan luotettavia aikuisia.

Osittain läheisten patistuksesta et... tavallaan, et ihmiset katto vierestä mun vointia, ni sitte niinku alko läheiset sanomaan, et sä varmaan tarvit jotain apua (C1).

Oikeella hetkellä niinkun tuli sit se ihminen siihen sillai, ja kylhän mä sain tosi paljon sit tukee myös niinku sit myöhemmin [läheiseltä] (C1).

Kaverit on ollu aika lailla siinä keskiössä (B3).

No perheeltä ja... kyllä nekin [kaverit] on ollu mukana siinä (A2).

Haastateltavien kuvaukset positiivisista kohtaamisista palvelua tarjoavan työntekijän taholta keskittyivät työntekijän välittämään ammattitaitoon, hyväksytyksi tulemiseen omana itsenään sekä luottamuksen ja yhteistyön syntymiseen. Haastateltavien kertomukset liittyivät kaikilla sellaisiin palveluihin, joihin he kokivat kiinnittyneensä.

Siel on kaikki just niinku ammattilaisii ihmisii, jotka tietää näist kaikist asioist -- ni sä voit mennä sinne hakee apuu ja voit käydä siellä sit nii pitkään ku sä haluat (A2).

Haastateltava kuvailee luottamustaan palveluun, jossa työntekijöiden ammattiosaaminen näyttäytyy merkittävänä tekijänä. Kun työntekijä ymmärtää palvelutarpeeseen liittyvää ilmiötä ja sen myötä itse nuorta, tämä vaikuttaa oleellisesti kohtaamisen tapoihin ja kuulluksi tulemisen tunteeseen. Ammatillisuus koostuukin tällöin substanssiosaamisen lisäksi vuorovaikutuksen ja kohtaamisen taidoista. Lisäksi haastateltava kuvailee palvelua, jonka päättymisellä ei ole määräaikaa: luottamus kasvaa palveluun, jossa annetaan tilaa, ja nuori tietää palvelun olevan itselleen saatavilla silloin, kun sitä tarvitsee.

Joo kyl siel on ihan kuunneltu et mitä on tota, sanottavana (B3).

Niinku työntekijät on ollu sillain tosi vastaanottavaisia ja lämpimiä -- et siin tavallaan unohtuu se semmonen ajatus et olis joku 'työntekijä' ja asiakasasetelma tai joku tämmönen (C1).

Kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta työntekijän kanssa tasavertaisena ihmisenä korostui haastattelukertomuksissa, jotka koskivat palveluita, joihin nuoret olivat kiinnittyneet ja jossa asioivat mielellään ja pidemmän aikaa. Kaikissa kertomuksissa ei kuitenkaan ollut kyse tavoitteellisesta työskentelystä hyvinvointipalveluissa, vaan erityisesti matalan kynnyksen kohtaamispaikoista, joissa nuori koki voivansa olla oma itsensä.

6.4 Nuorisotakuutalon rooli kohderyhmän palvelutarpeeseen vastaajana

Nuorisotakuutalon rooli näyttäytyi havainnointiaineistossa yhteisöllisenä paikkana, minne nuoret tulevat viettämään aikaa esimerkiksi työkokeilupäivän jälkeen ja tapamaan muita nuoria.

Paikalle saapuu nuori, joka tunnisti erään nuoren sohvalle ja menee juttelemaan hetkeksi hänen kanssaan. Työntekijät tervehtivät häntä ja antavat nuorten jutella rauhassa. (Havainnointi 13.9.2022)

Eräs nuori viihtyy sohvalle pidemmän aikaa mutta siirtyy yhteisen pöydän ääreen värittämään värityskuvaa. Työntekijät kysyvät häneltä kuulumisia, johon nuori vastaa kertomalla huonosti sujuneesta työkokeilupäivästään ja sen vaikuttaneen mielialaan. Nuori ei kuitenkaan halunnut kertoa enempää asiasta työntekijöille vaan jatkoi värittämistä. Hetken värityksensä jälkeen hän siirtyi takaisin sohvalle juttelemaan toisen nuoren kanssa (Havainnointi 13.9.2022)

Myös työntekijöillä oli vaikutus siihen, miten nuoret viihtyivät Nuorisotakuutalolla ja miten heidät kohdattiin. Molemmilla havainnointikerroilla oli havaittavissa työntekijöiden rento ja tasavertainen työskentelyote nuoren kohtaamisessa sekä läsnäolo ja kiinnostuneisuus nuoria kohtaan heidän keskustellessa yhteisen pöydän ääressä.

Nuori ja työntekijä juttelevat arkisista asioista ja hetken juteltuaan paikalle saapuu etsivä työntekijä ja nuori, jotka olivat tekemässä ruokaa. He tulevat yhteisen pöydän ääreen ruokailemaan ja jatkavat juttelua mm. Lemppiruuuista sekä ajankohtaisista tapahtumista rennossa ilmapiirissä. (Havainnointi 06.09.2022.)

Työntekijät keskustelevat nuorten kanssa arkisista asioista mm. Pokémon GO -pelistä, Nuorisotakuutalon Discord keskustelualustasta ja sieltä saatavasta mahdollisuudesta keskustella työntekijöiden kanssa. Nuori innostuu kovasti Pokémon GO -pelin pelaamisesta yhdessä erään työntekijän kanssa, ja he pelaavat sitä yhdessä tovin. (Havainnointi 13.09.2022.)

Havainnointiaineistossa nousi esille työntekijän osoittama kiinnostus nuorta ja hänen osaamistaan kohtaan tarjoamalla erilaisia vaihtoehtoja nuoren kiinnostuksen ja tarpeiden mukaisesti. Erään tukimuodon vastaanottamiseen vaikutti kuitenkin sen kokeminen itselleen sen hetkiseen elämäntilanteeseen epäsovivana.

Työntekijä juttelee nuoren kanssa hänen harrastuksestaan ja antaa myönteistä palautetta nuorelle hänen esittämistään piirustuksista. Työntekijä tuo esille, että Nuorisotakuutalolla on mahdollisuus tuoda omaa osaamistaan esille taiteen muodossa esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan avulla sekä muista nuorille suunnatuista palveluista, joissa on tarjolla taidepajoja. (Havainnointi 06.09.2022.)

Paikalle saapunut nuori kertoo avoimesti elämäntilanteestaan ja aiemmin saaduista tukimuodoista sekä -palveluista mm. tukihenkilöstä. Työntekijä kertoo, että hän voi olla myös tukihenkilön roolissa ja tavata nuorta hänelle sopivassa paikassa. Nuori toteaa tämän olevan kuitenkin hänelle liian kaa, sillä hänellä on monia eri tahoja elämässään, joilta saa tukea ja apua. (Havainnointi 06.09.2022.)

Haastatteluaineistossa nuoret kuvasivat Nuorisotakuutalon olevan ensisijaisesti vapaa-ajanviettoon soveltuva ja yhteisöllisyyden kokemuksen mahdollistava paikka. Haastatteluaineistossa Nuorisotakuutalon kohderyhmää koskevat kertomukset painottuivat kohderyhmän ikärajaan, yksinäisyyden ehkäisyyn, ajan ja tilan antamiseen, ja sosiaalisen kanssakäymisen vahvistamiseen.

Nuorii ku nuorii, et niinku, 15-vuotiaast 29:ään, et se on kuulemma tää raja (A2).

Se on vähän niinku semmonen – miten sen vois sanoo – turvapaikka tai semmonen, et se on vähän niinku kaikille oikeestaan. -- Sielt on saanu sellast tukea, turvaa ja sit just apua semmoseen niinku yksinäisyyden tunteeseen. (C1.)

Just et kärsii vaik masennuksest ja ei oo ihmist kelle puhuu ni onhan se aika hyvä niille, ku siel on niit ihmisii kenen kaa voi puhuu... Et ne kyl kumminkin ymmärtää nuorii. (A2.)

Siellä saa olla sillain ku oon (B3).

Myös havainnointiaineistosta välittyi tilan antamisen ja oikeanlaisen lähestymistavan merkitys uudessa kohtaamisessa. Vuorovaikutuksen vapaaehtoisuus antoi nuorelle mahdollisuuden valita, kuinka paljon haluaa olla työntekijän kanssa tekemisissä ja haluaako kontaktin etenevän keskusteluun.

Paikalle saapuu nuori, jota työntekijät tervehtivät. Nuori ottaa kahvia ja siirtyy kauemmas istumaan ja lataamaan puhelintaan. Työntekijä menee

hetken kuluttua esittelemään itsensä hänelle entuudestaan tuntemattomalle nuorelle ja kysyy voiko tulla seuraksi vai haluaako nuori olla omissa oloissaan. Nuori suostuu vastaanottamaan seuraa. He keskustelevat mm. nuoren elämäntilanteesta sekä Nuorisotakuutalon toiminnasta sekä työpajoista, joihin voi halutessaan osallistua. Nuori on kertomansa mukaan työelämässä ja tuli Nuorisotakuutalolle viettämään aikaa. (Havainnointi 13.09.2022.)

Haastatteluaineistossa Nuorisotakuutalon tarjoamaa toimintaa kuvattiin myös hyväksyttäväksi saada arkipäiviin mielekästä ja vuorokausirytmistä tukevaa toimintaa. Alla olevasta kertomuksesta käy ilmi myös osallistumisen vapaaehtoisuuden lähtökohta - nuori valitsee itse osallistua toimintaan mieluummin kuin jäädä kotiin.

Tuo myöskin hyvin jonkinäköstä rytmiä päivään, et ei mee taas siihen et suurinpiirtein nukun päiviä (B3).

Nuorisotakuutalo ei haastatteluaineiston kertomuksissa välittynyt paikkana, joka vastaisi esimerkiksi tiettyyn sosiaaliseen ongelmaan liitettyyn palvelutarpeeseen, vaan sen roolina korostui ennen kaikkea tilan ja ajan antaminen elämänvaiheessa, jossa tulevaisuuden suunta ei ole piirtynyt selkeäksi.

-- on paikka ihmisille jotka on vaikka yksinäisiä tai muuten kaipaa sitä ihmiskontaktia ja ehkä myös semmosille jotka hakee suuntaa elämässä, niinku vaik minä (C1).

Kertomuksissaan nuoret toivat esille arvostustaan Nuorisotakuutalon kaltaisia kohtaamispaikkoja ja tiloja kohtaan, jossa kohderyhmää ei ole liiaksi lokeroitu koskemaan vain tietynlaista palvelutarvetta. Paikassa, jossa nuoret kohtaavat luotettavia aikuisia työntekijöitä, he kohtaavat myös toisiaan, opettelevat sosiaalisia taitoja ja rakentavat omaa minuuttaan suhteessa yhteisöön ja yhteiskuntaan.

7 Johtopäätökset

Tahto, motivaatio, kyvyt ja mahdollisuudet toimia omien tavoitteiden saavuttamiseksi, osallistuminen aktiivisesti oman elämänsä asioihin sekä yhteisöön kuulumisen tunne ovat edellytyksiä oman toimijuuden ja osallisuuden saavuttamiseksi (esim. Nivala & Ryytänen 2017, Isola ym. 2017). Haastatteluaineiston perusteella nuoret pitävät omaa motivaatiota ja siihen vaikuttavaa elämäntilannetta suurena tekijänä palveluihin hakeutumisessa ja niihin kiinnittymiseksi. On kuitenkin muistettava, että sosiaalialan ammattilaisella on merkittävä rooli myös asiakkaan motivoimisessa palveluihin hakeutumisessa, ja esimerkiksi rakenteellisessa sosiaalityössä huomio tulee kiinnittää yhteiskunnan ja

palvelujärjestelmän sellaisiin tekijöihin, jotka voivat haitata tai estää palveluihin pääsyä ja siten ylipäättään asiakkaan elämäntilanteen muuttumista parempaan suuntaan. Ammattilaisten ja eri toimijoiden onkin hyvä muistaa kysyä itseltään, millaisilla toimilla erityisesti heikosti palveluita kohtaan motivoituneita, ja kenties palveluiden ulkopuolella kokonaan olevia voidaan kannustaa sitoutumaan työskentelyyn ja luottamaan tarjolla oleviin auttamisen keinoihin.

Nuoruudessa korostuvat toimijuuden ja identiteetin rakentuminen sekä sosiaaliset suhteet (Juvonen 2015: 43). Monelle nuorelle on ensisijaisen tärkeää tuntea kuuluvansa yhteisöön, minkä jälkeen on vasta ajankohtaista pohtia ”virallisempia” yhteiskunnallisen osallistumisen muotoja ja niitä kohti etenemistä kuten koulutuspaikkaa tai työelämää (Toiviainen 2021: 93). Elämäntilanteet ovat myös muuttuvia, ja edellä mainitut sosiaaliset tekijät ja yhteisöllisyys ovatkin erityisen merkittäviä erilaisissa siirtymissä (Mäkinen 2016). Tästä syystä nuorille aikuisille suunnattujen palveluiden tulee tunnistaa, toimivatko ne portinvartijoina palveluihin pääsyssä ja edellyttävätkö ne esimerkiksi nuorelta jo ennalta tiettyjä taitoja tai valmiutta sitoutua palveluun ja työskentelyyn. Myös opin- näytetyön tulokset osoittavat, että nuoret arvostavat ajan ja tilan antamista.

Osallisuuden kokemus syntyy tunteesta yhteisöön kuulumisesta, jolloin esimerkiksi matalan kynnyksen paikat voivat omalla toiminnallaan ja avoimuudellaan vaikuttaa siihen, että nuori myös jatkossa hakeutuu palvelun piiriin. Ennaltaehkäisevillä matalan kynnyksen palveluilla voidaan vaikuttaa siihen, ettei nuori putoaisi pois palvelujen piiristä ja tavoittamattomiin kokonaan, vaan hänellä on jokin kontakti ja luotettava rinnalla kulkeva aikuinen tukena erilaisissa elämäntilanteissa.

Kokemus kuulluksi, kunnioitetuksi ja autetuksi tulemisesta synnyttää luottamusta, mikä vaikuttaa siihen, että nuoren on helpompi tukeutua ja ottaa vastaan tukea ammattilaisilta ja ymmärtää heidän näkemyksiään (Toiviainen 2021: 84). Nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä työssä korostuu usein nuoren oma sitoutuminen ja vapaaehtoisuus. Joskus ammattilaisen aktiivinen ja tavoitteleva lähestymistapa on kuitenkin tarpeen, sillä sitä pidetään luottamuksen rakentumisen ehtona (Toiviainen 2021: 86). Haastateltavat kokivat hyväksytyksi tulemisen, luottamuksen ja yhteistyön merkityksellisenä kohtaamisessa, mikä vaikutti palveluun hakeutumiseen ja sen piirissä pysymiseen. Myös työntekijöiden kohtaamista havainnoidessa tasavertaisuus, kiireettömyys sekä ajan ja tilan antaminen näyttäytyivät merkittävinä tekijöinä. Luottamus ei synny hetkessä, mutta kohtaamisella voidaan vaikuttaa kohdatuksi ja kuulluksi tulemisen kokemukseen.

Palveluiden oikea-aikaisuus on tärkeää, jotta nuori saa tarpeisiinsa vastaavaa apua oikealla hetkellä, mikä toimii kiinnittymistä edistävänä tekijänä. Palvelun tulee olla saatavilla silloin, kun nuori on valmis vastaanottamaan sitä. Oikea-aikaisuutta haastavat hyvinvointialojen resurssipuutteet kuten työvoimapula ja työntekijöiden vaihtuvuus. Myös heikko kokemus kohdatuksi tulemisesta ja tunne valta-asetelmasta työntekijän ja asiakkaan välillä heikentävät luottamusta palveluun.

Tulosten perusteella ei voida tehdä johtopäätöstä siitä, että Nuorisotakuutalo tai muut matalan kynnyksen toimijat edesauttaisivat palveluihin kiinnittymistä, mutta vastaavilla palveluilla näyttää olevan rooli yleisesti siinä, miten nuoret kasvattavat luottamusta toisiinsa, muihin ihmisiin ja siten kenties yleisesti palvelujärjestelmää kohtaan. Palveluiden tarve voi olla hyvin moninainen, eikä palvelujärjestelmää osaamattoman asiakasnuoren tarvitse osata määrittellä sitä itse. Tämä seikka korostaa nuoren kuulemisen merkityksen, jotta hyvinvointipalvelun työntekijä osaa sekä motivoida että ohjata asiakkaan oikeaan palveluun.

Sekä haastattelu- että havainnointiaineiston tulokset viittaavat vahvasti siihen, että Nuorisotakuutalon kaltainen tila on tarpeellinen nuorille sekä ajanviettopaikkana ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä erilaisissa elämäntilanteissa oleville nuorille ja jotka saattavat kokea yksinäisyyttä. Nuorisotakuutalo näyttäytyi haastateltaville paikkana, joka mahdollistaa sosiaalisia kontakteja, mielekästä tekemistä sekä tuo päivärytmiä arkeen. Myös työntekijöiden kohtaamista havainnoidessa ilmeni yhteisön merkitys nuorille heidän keskustellessaan muiden paikalla olleiden nuorten kanssa sekä viettämällä Nuorisotakuutalolla aikaa itselleen mielekkäällä tavalla. Nämä kuvaavat Nuorisotakuutaloa nimenomaan merkityksellisenä ajanviettopaikkana, ja täten sillä on tärkeä merkitys nuorten yksinäisyyden vähentämisessä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Vaikka aineisto onkin melko pieni niin yksinäisyyden kokemus nousi haastateltavien vastauksissa esiin, jolloin se on tärkeä huomioida toiminnassa, jotta voidaan vastata nuorten tarpeisiin paremmin. Osallistumisen kautta voidaan myös vahvistaa osallisuuden kokemusta ja sen myötä edistää kiinnittymistä.

8 Yhteenveto ja pohdinta

Työn merkitys korostuu yhteiskunnassamme. On nuoria, joilla opiskelu- ja työelämään siirtyminen ei kuitenkaan etene mutkattomasti erilaisten elämäntilanteeseen vaikuttavien syiden vuoksi, jolloin heidät helposti kategorisoidaan esimerkiksi syrjäytymisvaarassa tai

haavoittuvassa asemassa oleviksi, vaikka nuori saattaa vasta rakentaa omaa identiteettiään uudessa elämäntilanteessa. Nuori voi kuitenkin itse kokea, että elämäntilanteessa on tapahtunut edistystä esimerkiksi sosiaalisten suhteiden myötä mutta se ei välttämättä näyttäytyä työntekijälle asioiden etenemisenä, jos nuoren tilanne ei johda esimerkiksi koulutus- tai työpaikkaan. Tällä saattaa olla vaikutusta myös palveluihin kiinnittymiseen, mikäli nuoruutta erityisenä elämänvaiheena ei tunnisteta, nuoren kokonaiselämäntilannetta ei oteta tarpeeksi huomioon eivätkä palvelut vastaa nuoren senhetkiseen tarpeeseen.

Kuten opinnäytetyön tuloksista ilmenee, nuoren oma motivaatio on tärkeää kiinnittymisessä. Lisäksi ammattilaisella on rooli ja osaamista asiakkaan sisäisen motivaation parantamiseksi. Tämän vuoksi myös palvelujen oikea-aikaisuuteen tulisi kiinnittää huomiota, sillä nuoren kokemus autetuksi tulemisesta on palveluihin hakeutumisen vaiheessa vahvistunut. Palvelun piiriin pääsy voi erilaisista syistä johtuen olla kuitenkin haasteellista, sillä esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalveluihin pääsy tavallisesti viivästyy. Palveluihin pääsyssä on myös alueellisia eroja.

Palveluihin saattaminen voi helpottaa luottamuksen ja motivaation syntymistä tilanteessa, jossa nuori siirtyy palvelusta toiseen. Tällöin esimerkiksi kokemusasiantuntijoiden tai vertaisten hyödyntäminen palveluihin saattamisessa voisi auttaa nuorta rohkaistumaan palvelun piiriin hakeutumiseksi, ja tämä edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä palvelujärjestelmässä. Havainnoimalla tarkemmin ja pidempikestoisesti asiakassuhteen muodostumista ja kehittymistä voitaisiin saada kiinnostavaa tietoa asiakkaan ja työntekijän välisen luottamussuhteen muodostumisesta.

Syrjäytymistä ja sen ongelmallisuutta käsitellään monissa nuoria koskevissa julkaisuissa ja se tuodaan usein esiin myös julkisessa keskustelussa. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten palveluihin hakeutumiseen voi myös vaikuttaa se, miten esimerkiksi työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista ja yleensä syrjäytymisestä puhutaan yhteiskunnassamme, ja millaisia asenteita kyseisessä elämäntilanteessa oleviin nuoriin kohdistuu. Tällä saattaa olla suuri merkitys sen osalta, millaisena nuori näkee itsensä. Tämä saattaa aiheuttaa nuorelle häpeän tunnetta ja leimautumisen pelkoa, ja ne saattavat vaikuttaa kiinnittymiseen heikentävästi. Onkin tärkeää tuoda nuorten ääni kuuluviin ja antaa heille mahdollisuus määritellä itse elämäntilanteensa, myös heille suunnattujen palveluiden kehittämisen osalta.

Nuorisotakuutalon kaltaiset matalan kynnyksen palvelut ovat merkityksellisiä sosiaalialan palveluja erilaisissa elämäntilanteissa oleville nuorille -myös ennaltaehkäisevästi. Niillä on tärkeä rooli muun muassa yksinäisyyden vähentämisessä, myös haastateltavien mukaan, jolloin kyseisten palveluiden merkitystä kohderyhmälle sekä laajemmin yhteiskunnassa on tärkeää korostaa. Ne voivat toimia nuorelle tärkeänä turvaverkkona erilaisissa elämäntilanteissa, millä ehkäistään palvelujen piiristä pois putoamista. Yhteisöllisen toiminnan sekä ajan ja tilan antamisen korostaminen voivat toimia kiinnittymistä edistävänä tekijänä ja mahdollistaa nuorelle vähitellen oman suunnan löytämistä elämässä. Huomioimalla nuoren yksilöllinen elämäntilanne sekä yhteisön ja sosiaalisten suhteiden merkitys nuoruudessa voidaan osaltaan edistää myös kiinnittymistä yhteiskuntaan pidemmällä aikavälillä.

Pohdimme palveluihin kiinnittymisen tavoitetta esimerkiksi seuraavasta näkökulmasta: Mikäli palveluihin kiinnittymisen tavoite on lopulta yhteiskuntaan, koulutukseen tai työelämään kiinnittyminen, kuinka paljon esimerkiksi oppilaitokset tarjoavat opiskelijalle opinto-ohjausta? Eri elämäntilanteissa auttamiseen tähtäävien palveluiden tarjoajien on syytä tarkastella tarvittaessa myös omaa toimintaansa kriittisesti, jotta esimerkiksi tarpeeton koulusta pois putoaminen ei lopulta puheissa näyttäydy vain nuoren yksilöllisiin ominaisuuksiin liittyvänä ongelmana. Kiinnostava tutkimusaihe olisi esimerkiksi se, kuinka monelle opintonsa keskeyttäneelle on tarjottu tukea oppilaitoksessa, ja millaista tarjottu tuki on ollut. Työelämän osalta on tärkeää kuulla nuorten kokemuksia ja ajatuksia siitä, millaisena he näkevät esimerkiksi palkkatyön merkityksen suhteessa omaan elämänarvoihinsa ja tavoitteisiinsa.

Lopuksi haluamme kiinnittää huomion siihen, millaista kieltä palvelutuottajat käyttävät laajasta ja heterogeenisestä kohderyhmästään, jonka sisälle mahtuu erilaisia yksilöitä erilaisine elämäntilanteineen. Nuori ei ole syrjäytymisvaarassa tai heikoimmassa asemassa ainoastaan siksi, että kehitysvaiheensa vuoksi yhteiskunnan normien mukaisiin instituutioihin kiinnittymistä ei vielä ole tapahtunut. Kiinnostava jatkokysymys ja tutkimuksen kohde voisi olla se, kuinka eri palveluissa kuvataan ja kategorisoidaan kohderyhmää, ja kokevatko palveluissa asioivat kuuluvansa näihin kategorioihin identiteettinsä osalta.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Hästbacka, Noora & Kivijärvi, Antti 2018. Metelin, kohinan ja hiljaisuuden kohtaaminen hyvinvointipalvelujen haasteena. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (toim.) 2018. Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 136. 199–220. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf>. Viitattu 22.4.2022.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti 2018. Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (toim.). Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 136. 7–25. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf>. Viitattu 19.2.2022.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Martta 2019. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):3. 301–311. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137076/YP1903_Aaltonenym.pdf>. Viitattu 19.8.2022.
- Alanen, Olli 2015. Nuoret osallisiksi. Teoksessa Määttä, Mirja & Määttä, Anne (toim.) Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. 77-89. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79533/parempia%20ratkaisuja%20koulutuksen%20ja.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 22.4.2022.
- Brunila, Kristiina & Mertanen, Katariina & Ikävalko, Elina & Kurki, Tuuli & Honkasilta, Juho & Lanas, Maija & Leiviskä, Anniina & Masoud, Ameera & Mäkelä, Kalle & Fernström, Pinja 2019. Nuoret ja tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa. Kasvatus (50) 2. 107–119. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/314607/NUO-RET_JA_TUKIJ_RJESTELM_T_HAAVOITTUVUUDEN_EETOK-SESSA_Pre_print.pdf?sequence=1>. Viitattu 13.2.2022.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 27–44.
- Grönfors, Martti 2015. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 146–161.
- Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli 2021. Puristuksissa? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot. Kelan tutkimus. Punamusta. Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/331450/Puristuksissa_saavutettava.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 19.2.2022.

Hermanson, Elina & Sajaniemi, Nina 2018. Nuoruuden kehitys – mitä tapahtuu pinnan alla? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 134 (8). 843–849. <<https://www.duodecimlehti.fi/duo14286>>. Viitattu 17.2.2022.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirvonen, Juha 2014. Nuorisotakuu – takuu yhteiskuntaosallisuudesta? Teoksessa Gretschel, Anu & Pakkunainen, Kari & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.). Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 150. Helsinki: Unigrafia. 33-36. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ja_politiikka.pdf>. Viitattu 13.2.2022.

Hänninen, Katja & Poikela, Ritva 2016. Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Törrönen, Maritta & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.). Vastavuoroinen sosiaalityö. 148–164. Helsinki: Gaudeamus.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 33/2017. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 22.2.2022.

Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Komonen, Katja 2008. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.). Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. 2. muuttumaton painos. 429–445

Kuntalaki 410/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2015. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kuntalaki#O2L5P26>>. Viitattu 23.2.2022.

Juvonen, Tarja 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto. <<https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/sosiaalisesti-kontrolloitu-hauraasti-autonominen-nuorten-toimijuus>> Viitattu 15.8.2022.

Laki kuntien velvoitteiden ja ohjauksen vähentämistä ja monialaisten toimintamallien tukemista koskevista kokeiluista 1350/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141350>>. Viitattu 21.2.2022.

Lantela, Lauri 2021. Nuorten hyvinvointioppimisen tukeminen kompleksisessä toimintaympäristössä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. <<https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64798>> Viitattu 15.2.2022.

Leemann, Lars & Isola, Anna-Maria & Kukkonen, Minna & Puromäki, Henna & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2018. Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. Kyselytutkimuksen tuloksia. Työpaperi 17/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://www.julkari.fi/handle/10024/136551>>. Viitattu 15.2.2022.

Leskisenoja, Raili 2017. Nuorten aikuisten työelämään kiinnittyminen normalisoivan vallan varjossa. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 58. Helsingin yliopisto. <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/229369>>. Viitattu 15.2.2022.

Marcia, James E. 1980. Identity in Adolescence. Handbook of Adolescent Psychology 9 (11). 159–187. <http://doughertyconsulting.com/Psychology_Course_Resources/documents/Identity/Identity%20in%20Adolescence%20-%20Foundational%20Article%20-%20J.Marcia.pdf>. Viitattu 15.2.2022.

Mäkinen, Sanna 2016. Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna. Nuorisotutkimus 34 (2). 3-18. <<https://www.doria.fi/handle/10024/179307>>. Viitattu 21.2.2022.

Mäkinen, Sanna & Halonen Terhi 2018. Januskasvoinen portinvartija: ohjaus tukena ja kontrollina julkisissa palveluissa. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (toim.). Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisu nro 136. 151–172. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf>. Viitattu 20.2.2022.

Mäntyneva, Päivi 2019. Toimijuuden vahvistumisen edellytykset kuntouttavassa työtoiminnassa. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 20: 11-36. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/320527/70243_Artikkelin_teksti_138806_1_10_20191220.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu

Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Niittylahti, Satu 2021. "Mä olen saanut mahdollisuudet oppia" opintoihin kiinnittyminen ammatillisessa koulutuksessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/132995/978-952-03-2014-0.pdf?sequence=2&isAllowed=y>> Viitattu 22.4.2022.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. <https://www.academia.edu/11188409/Kohti_sosiaalipedagogista_osallisuuden_ideaalia> Viitattu 22.4.2022.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2017. Sosiaalipedagoginen viitekehys nuorisoalan työssä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja, 42. <<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/6220>>. Viitattu 4.5.2023.

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>>. Viitattu 16.2.2022.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162007>>. Viitattu 16.2.2022.

Onnismaa, Jussi 2021. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Pajamäki, Tatjana & Okker, Anna-Maija 2018. "Pitäis jaksaa, uskaltaa luottaa ja odottaa" -nuorten kokemuksia palveluista. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi (toim.). Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinotot –vuosikirja 2018. 70-81. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 16.2.2022.

Pihko, Helena & Vanhatalo, Sampsa 2014. Aivojen kehityksestä. Teoksessa Pihko, Helena & Haataja, Leena & Rantala, Heikki (toim.). Lastenneurologia. Duodecim. 12-20. <https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/pihko_2014_aivojen_kehityksesta.pdf>. Viitattu 14.4.2022.

Pohjola, Anneli 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus. 19–74.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli & Aaltio, Iiris (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. Luku 4.

Rose, Helena & Daiches, Anna & Potier, Jo 2012. Meaning of social inclusion to young people not in employment, education or training. Journal of Community & Applied Social Psychology 22 (3). 256-268. <https://www.researchgate.net/publication/264466559_Meaning_of_Social_Inclusion_to_Young_People_Not_in_Employment_Education_or_Training>. Viitattu 23.4.2022.

Sandberg Otso 2015. Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski? Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9677-6>>. Viitattu 20.4.2022.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>>. Viitattu 14.4.2022.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Helsinki: PunaMusta Oy. <<https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>> Viitattu 15.2.2022.

Tilastokeskus 2020. Työvoimatutkimus 2019. Tilastokeskus. Päivitetty 7.5.2020.
<https://www.stat.fi/til/tyti/2019/13/tyti_2019_13_2020-05-07_kat_004_fi.html>. Viitattu 13.2.2022.

Tilastokeskus 2021. Koulutustilastot. Tilastokeskus. Päivitetty 12.3.2021.
<https://www.stat.fi/til/kkesk/2019/kkesk_2019_2021-03-12_tie_001_fi.html>. Viitattu 13.2.2022.

Tilastokeskus 2022. Työllisyyden kasvu jatkui tammikuussa. Julkaistu 22.2.2022.
<https://tilastokeskus.fi/til/tyti/2022/01/tyti_2022_01_2022-02-22_tie_001_fi.html>. Viitattu 22.2.2022.

Toiviainen, Sanna 2019. Suhteisia elämänpolkuja - yksilöiden elämänhallintaa? Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus. Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/suhteisia_elamanpolkuja_toivaiainen.pdf> Viitattu 16.2.2022.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2., Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2022. Työllisyyskatsaus - tiedote 22.2.2022.
<https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/TextBase/Tkat/Prs/Tkat_fi.htm>. Viitattu 22.2.2022.

United Nations 2020. World Youth Report. Social Entrepreneurship and the 2030 Agenda. Department of Economic and Social Affairs. New York.
<<https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2020/07/2020-World-Youth-Report-FULL-FINAL.pdf>>. Viitattu 23.4.2022.

Valo-valmennusyhdistys ry 2019. Nuorisotakuutalo, haavoittuvimmassa asemassa olevien alle 29-vuotiaiden ponnahduslauta elämään. Valo-valmennusyhdistyksen julkaisu. <<https://d6scj24zvfbbo.cloudfront.net/8640c25db51d07a0f0eb69ca911d9f24/200000197-dcabddcabf/Nuorisotakuutalo-toimintamalli.pdf?ph=6ab85b9c79>>. Viitattu 21.2.2022.

Valo-valmennusyhdistys ry 2022. Toimintamallit: Nuorisotakuutalo. Valo-valmennusyhdistyksen internet-sivut. <<https://valo-valmennus.fi/toiminta/nuorisotakuutalo-2/>>. Viitattu 21.2.2022.

Valtioneuvosto 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 24.4.2022.

Vehviläinen, Sanna 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. 1.–2. painos. Tammi.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, Hanna 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Tutkimushaastattelu. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Luku 2.

Liite 1. Haastattelurunko

TAUSTATIEDOT

IKÄ

TYÖ JA KOULUTUS

- millainen historia
- nykytilanne?

PERHE ja lähisuhteet

- kuvaile olemassa olevia ihmissuhteitasi/läheisverkostoasi
- millaista tukea saat tai olet saanut perheeltä tai muilta ihmisiltä eri elämäntilanteissa?

KIINNITTYMINEN & PALVELUT, VUOROVAIKUTUS

- mitä kiinnittyminen tai palveluihin kiinnittyminen mielestäsi tarkoittaa?
- millaiset asiat ovat mielestäsi merkityksellisiä/tärkeitä em. kiinnittymisen kannalta?
- mihin paikkoihin tai yhteisöihin olet elämäsi aikana kiinnittynyt?
- mitä palveluja olet tarvinnut tai saanut, tai mihin palveluihin sinut on joskus ohjattu? – koetko kiinnittyneesi niihin ja mitä siihen liittyy?
- mitä toivoisit ohjaukselta/kohtaamiselta?
- millaiseen palveluun on helppo mennä/asioida/käyttää?
- oletko kokenut saaneesi tarpeeksi tukea ja ohjausta työntekijältä? onko palveluihin ohjaaminen ollut oikea-aikaista / riittävää? yhteydenpito?
- ohjaaja kiinnostunut nuoren asioista, elämäntilanteesta, kunnioittaa oman elämän asiantuntijuutta?

Nuorisotakuutalo-toiminta

- millaisiin pajoihin tai toimintoihin olet osallistunut NTT:llä?
- mitä kautta päätenyt mukaan NTT-toimintaan? miten pitkään käynyt?
- tuki & ohjaus työntekijältä
- mitkä tekijät saavat/saisivat sinut tulemaan toimintaan myös jatkossa?
- toiminnan merkityksellisyys omassa elämäntilanteessa & näkemys tuen merkityksestä

Liite 2. Havainnointirunko

Kontaktin ottaminen

- missä tilanteessa vuorovaikutus tapahtui, kuinka monta nuorta oli paikalla, ovatko he käyneet aiemmin Nuorisotakuutalolla, työntekijän lähestymistapa, mistä asioista nuorten kanssa keskustellaan, työntekijän saavutettavuus, miten nuoret kohdataan, nuorilähtöisyys
- kuulumisten kysely/elämäntilanne/avun tarpeen kartoitus vai tuleeko nuori työntekijän luokse?

Palveluista kertominen

- millä tavalla Nuorisotakuutalosta ja muista palveluista kerrotaan, ottaanko huomioon nuorten tarpeet

Yleinen ilmapiiri

- millainen ilmapiiri Nuorisotakuutalolla ja työntekijöiden kohtaamisessa on, missä työntekijät ovat suhteessa nuoriin, tasavertaisuus, kiireettömyys, ajan ja tilan antaminen